

ŠT. 23 - LETO XVI

12. JUNIJ 1960

CENA 50 DIN

tovarish

iz gozdov
in
bunkerjev

SEDEM CERKLJANSKIH VASI

V drugi svetovni vojni so prišle do izraza v potenciranem številu vse najogabnejše metode, dobro preizkušene kot najbolj krute v vseh daljnih in primitivnih vojnah. Groza talstva ni visela samo nad ljudmi, marveč tudi nad vami in posameznimi domačijami. Tako so se fašistični požigalci zapodili 4. junija 1942 nad Kilovče in požgali 40 hiš in

gospodarskih poslopij; vas je do osvoboditve ostala prazna in zapuščena. Tatre v Brkinih so požgali kar dvakrat. Ustje pri Ajdovščini so spremenili v dim in pepel 8. avgusta 1942. Posamezni kmečki domovi so goreli kot strašne bakle po vseh hribih in samotah. 23. junija so se črne tolpe zagnale na vojskarsko planoto in požgale nad 70 hiš in gospodarskih poslopij. Po zlomu Italije so svoje vredne in žalostne zavezniške nasledili SS-oddelki. Navalili so na Lipo in v ogenj vasi pometali do zadnjega, tudi vse vaščane. Nemci so prirejali posebne »požigalne« ofenzive in požgali vse, kar so dosegli. Zrtve takih pohodov so bili Cepovan, Lokve, Predmeja in mnogo drugih vasi. 8. junija 1944 se je v dveh urah dvignilo pod nebo sedem strahotnih plamenov: Sebrej, Jagršč, Pluženj, Reke, Lasca in Otaleža. Požgali so mnogo domačij, raztresenih po Masorah, Krnicah in Sebrejskem vrhu. Tri dni je ležal v dolini Idrijce dim požganih cerkljanskih vasi.

To je bil sodni dan, kot ga še niso videli ti kraji. Od vseh štirih strani so, kakor volkovi v staji, vdirale zveri v človeški podobi. Izmed hiš pa se je trgal groze in smrti krik... Ogenj je goltal lačno in nenasitno vse, kar so ljudje, pridni kakor mravlje, zgradili v dolgih stoletjih. V te zidove je bil vzdigan znoj, ljubezen in kri. V Sebrejlah so med drugimi pobili slepega harmonikarja Andrejčka, ki nikoli v življenju ni videl belega dne, ne sonca in zvezd. Nikoli ni nobenemu skrivil lasu in zdaj v agoniji ni mogel verjeti, da se je človek tako strašno spremenil v zver... Vrh vseh grozodejstev pa je bilo obglavljanje dveh ujetih partizanov pri Sedeju na Krnicah. Do smrti izmučena in prebodena z bajoneti so ju zavlekli pred hišo in jima na parobku stare češnje odsekali glavo. Medtem ko se je telo potalo po bregu, so glavi odnesli v hišo na mizo, da so ju med orgijo fotografirali v spomin sebi, svojcem, ženi in otrokom...

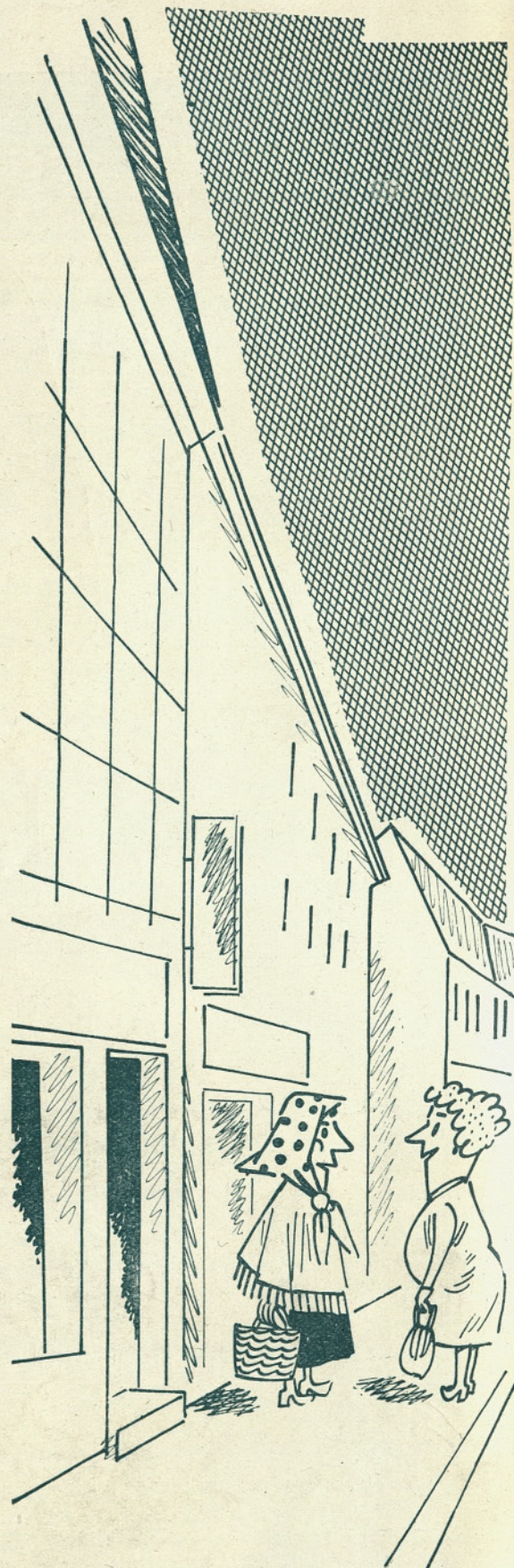

pomagajte nam iskati

Zadnjič smo na tem mestu posvetili nekaj besed razvoju partizanskega pokrivala. Razdobje, v katerem so partizani nosili eno ali drugo obliko čepice, je precej določeno. Po oblikah čepice se da tudi več ali manj točno določiti, iz katerega časa izhaja ta ali druga nedokumentirana fotografija. Tudi skupina na tej fotografiji je značilna zaradi različnih pokrival. Ali je nastala fotografija na Gorenjskem ali Štajerskem?

BOGATA IZBIRA...

- V MESTU IMATE TOLIKO TRGOVIN! TU MORA BITI PA RES VELIKA IZBIRA...
- JE, JE! V VSAKI TRGOVINI DRUGAČNA CENA

doma...

NOVI SAD - NORVEŠKI MINISTER ZA TRGOVINO ARNE SKAUG, KI JE ZE NEKAJ DNI NA OBISKU V JUGOSLAVIJI, SI JE MED DRUGIM OGLEDAL TUDI NAJRODOVITNEJŠA OBMOČJA VOJVODINE. OBISKAL JE TUDI VZORNO KMETIJSKO POSESTVO »ZELENGORA«.

SEZANA - PREDSEDNIK REPUBLIKE JOSIP BROZ TITO SI JE OGLEDAL KOBILARNO V LIPICI, KI PROSLAVJA 380-LETNICO USTANOVITVE. PREDSEDNIKU SO POKAZALI DRESURO PLEMENITIH KONJ TER MU OPISALI SVOJE USPEHE IN PROBLEMATIKO.

LJUBLJANA - NA ZASEDANJU IZVRŠNEGA SVETA LS LR SLOVENIJE SO MED DRUGIM SPREJELI ZAKONSKA OSNUTKA O USTANOVITVI VIŠJE POMORSKE SOLE V PIRANU IN VIŠJE AGRONOMSKE SOLE V MARIBORU. OBA ZAKONSKA OSNUTKA BOSTA PREDLOŽENA PRIHODNJEMU ZASEDANJU LJUDSKE SKUPŠČINE.

OZBALT - PRED NEKAJ DNEVI SO GRADITELJI HIDROELEKTRARNE OZBALT NA DRAVI PROSLAVILI POMEMBNO DELOVNO ZMAGO, KO SE JE ZAVRTELA TURBINA V PRVEM STEBRU NOVE ELEKTRARNE. KO BO DOGRAJENA, BO ELEKTRARNA DAJALA 360 MILIJONOV kWh NA LETO.

BEOGRAD - NA TRETJEM LETOŠNJEM ZASEDANJU ZVEZNE LJUDSKE SKUPŠČINE SO BILI NA DNEVNEM REDU PREDVSEM PROBLEMI IZOBRAŽEVANJA KADROV V GOSPODARSTVU IN JAVNIH SLUŽBAH.

...po svetu

ATENE - V GRŠKO PRESTOLNICO JE PRIŠEL NA URADNI OBISK PREDSEDNIK ZAR GAMAL ABDEL NASER. PO OBISKU V GRČIJI BO PREDSEDNIK NASER PRISPEL NA PRIJATELJSKI OBISK V JUGOSLAVIJO.

ANKARA - NOVA TURSKA VLADA POD PREDSEDSTVOM GENERALA GURSELA NADALJUJE S PREISKOVANJEM DEJAVNOSTI BIVŠE DEMOKRATSKE VLADE. DOSLEJ SO UGOTOVILI IZREDNO RAZŠIRJENO KORUPCIJO BIVŠE VLADE, PA TUDI PREISKAVA O ŽRTVAH DEMONSTRACIJ PRED DRŽAVNIM UDAROM SE NI KONČALA, KER JE POLICIJA SKRILA TRUPLJA PADLIH STUDENTOV. O PREISKAVI NI SE NOBENIH URADNIH IZJAV, POUČARJAJO PA, DA BODO VSE UGOTOVITVE TAKOJ IZROČILI JAVNEMU TOŽILSTVU ZA NADALJNJI POSTOPEK.

ZENEVA - PARITETNI ODBOR ZA RAZOROŽITEV SE JE PONOVRNO SESTAL. NA UVODNEM ZASEDANJU JE PREDSTAVNIK ZSSR ZORIN IZJAVIL, DA POMENIJO PREDLOGI O RAZOROŽITVI, KI JIH JE PRED NEKAJ DNEVI OBJAVIL SOVJETSKI PREMIER HRUŠČEV, DOBRO PODLAGO ZA NADALJNJI RAZVOJ RAZGOVOROV. PREDLOG SOVJETKEGA PREMIERA SO V ZAHODNIH GLAVNIH MESTIH SPREJELI Z VELIKIM ZANIMANJEM.

ZENEVA - V OKVIRU MEDNARODNE ORGANIZACIJE DELA SO V ZENEVI RAZPRAVLJALI O GOSPODARSKEM, DRUŽBENEM IN VZGOJNEM POLOŽAJU MLADINE NA VSEM SVETU. V RAZPRAVI JE GOVORIL TUDI ŠEF JUGOSLOVANSKE DELEGACIJE DR. JOŽE POTRČ, KI JE MED DRUGIM POUČARIL, DA BI BILO IZREDNO POMEMBNO, ČE BI VSE DRŽAVE SODELOVALE PRI UREJANJU PROBLEMOM IN IZMENJAVANJU IZKUŠENJ PRI MLADINSKEM DELU.

NEW DELHI - V PUNI JE NA ZASEDANJU VSEINDIJSKEGA KONGRESNEGA KOMITEJA GOVORIL O ZUNANJI POLITIKI PREMIER NEHRU, KI JE POUČARIL INDIJSKO ZVESTOBO IZVENBLOKOVSKI POLITIKI TER DEJAL, DA JE INDIJA STORILA VSE, KAR JE V NJENI MOČI, DA BI SE ZMANJŠALA MEDNARODNA NAPETOST. PRECEJŠEN DEL ZASEDANJA KOMITEJA JE BIL POSVEČEN ORGANIZACIJSKIM PROBLEMOV KONGRESNE STRANKE.

TOKIO - SPOPADI MED DEMONSTRANTI IN POLICIJO SE NADALJUJEJO. DEMONSTRANTI SO MED DRUGIM NAPADLI REZIDENCO PREMIERA KIŠIJA, KI JO JE BRANILO 4.000 POLICAJEV. V SPOPADU JE BILO 150 RANJENIH. PREMIER KIŠI SE VEDNO VZTRAJA NA TEM, DA NE BO ODSTOPIL. OPOZICIJSKA SOCIALISTIČNA STRANKA GROZI, DA BODO NJENI POSLANCI IZSTOPILI IZ PARLAMENTA TER TAKO IZSILILI NJEGOVO RAZPUSTITERVO IN RAZPIS NOVIH VOLITEV. ZA SE DAJ NI BILO SE SPOROČENO, DA BO AMERIŠKI PREDSEDNIK EISENHOWER ODPOVEDAL SVOJ OBISK NA JAPONSKEM ZARADI NAPETEGA POLOŽAJA, KLJUB GOVORICAM V TEM SMISLU, KI SE VZTRAJNO ŠIRIJO.

BOŽJI MLINI MELJEJO POČASI...

neverjetno, toda resnično

LONDON - BIVŠI PREMIER LORD CLEMENT ATTLEE JE V NEKEM GOVORU IZJAVIL, DA JE KRIKET ENA IZMED NAJBOLJŠIH VEZI COMMONWEALTHA, ŽE ZATO, JE REKEL, KER DAJE SNOV ZA RAZGOVORE. RES, O ČEM NEKI BI GOVORILI, ČE NE BI BIL KRIKET.

Zec in The London Daily Herald

Ameriška igralka Rita Hayworth se je uveljavila zlasti v filmu »Dama iz Sangaja«, vendar pa je bil ta njen uspeh predvsem zasluga Orsona Wellsa, s katerim je bila poročena. Rita nepri- merno bolj slovi po tem, da je bila že petkrat poročena in da je bil eden izmed njenih soprogov tudi Ali Khan, ki se je pred kratkim smrtno ponesrečil. Od tega zakona je ostala samo hči Yasmina, za katero pravijo, da je živahna kot mati in dober jezdec kot oče.

reportaža

**Armada — razsodnik
Pekel na Pacifiku
Gana
Hiše na vodi**

film

To bo moj zadnji film

roman

Izposojeno življenje

novela

Smrt ob zori

moda

Pike so moderne

strip

Na planetu poskusov

rubrike

**Domači obzornik — Kaj delajo
Psst — Svet v mozaiku
Humor — Kaj veš — kaj znaš**

ŠT. 23 - 12. VI. 1960

tovariš

ILUSTIRANI TEDNIK »DELA«

Odgovorni urednik: Jaka Stular
Tehnični urednik: Sergej Epih

Uredništvo: Bogdan Finžgar, Božo Kovač, Davorin Rav-
ljen, Crtomir Sinkovec, Alenka Zupančič. - Fotorepor-
terja: Dušan Gostinčar, Edi Selhaus.
Priloga »Kaj veš - kaj znaš«: Jaro Leskovšek.

Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva 3/II, telefon 20-556 in
23-522, int. 55. - Uprava: Tomšičeva 1/II, telefon 22-567,
p. pr. 239. - Naročniški oddelk: Titova 5, tel. 21-832

»Tovariš« izhaja vsak teden - Rokopisov in nenaro-
čenih fotografij ne vračamo - Posamezna številka 50,
mesečna naročnina 200 din, za inozemstvo 250 din -
Poštnina plačana v gotovini - Ziro račun pri Komu-
nalni banki Ljubljana 600-704/1-367 z navedbo »Tovariš
- naročnina«

Izdaja in tiska časopisno podjetje »Delo«

Obisk norveškega ministra Arneja Skauga

Na povabilo Zveznega izvršnega sveta je konec maja prispel v Jugoslavijo na 14-dnevni obisk norveški minister za trgovino g. Arne Skaug. Svoj obisk visoki gost izkorišča z veliko energijo: tako je imel na primer v Inštitutu za mednarodno politiko in gospodarstvo predavanje o zahodnoevropski integraciji, temeljito se je seznanil z delavskim samoupravljanjem v tovarni motorjev v Rakovici, ogledal si je že doslej kmetijsko posestvo »Zelengora« in več naših turističnih postojank, predvsem pa se je z našimi voditelji razgovarjal o krepitvi medsebojnih gospodarskih odnosov in o perečih mednarodnih problemih.

Zanimanje sovjetskih potrošnikov

Slika nam kaže našega »Fička«, razstavljenega v Moskvi v okviru jugoslovanske razstave potrošnega blaga, prve naše gospodarske razstave v Sovjetski zvezi. Zbudil je med obiskovalci veliko zanimanja. A še več priznanja so sovjetski potrošniki in strokovnjaki soglasno izrekli našemu pohištvu, usnjarski galanteriji, konfekciji in trikotazi ter izdelkom domače in umetne obrti. V obsežnem članku sovjetski časopis »Novoje vremja« med drugim poudarja, da »jugoslovanski proizvodi upravičeno zaslužijo zanimanje sovjetskih potrošnikov.« Pohištvo, pravi članek, po pravici zavzema približno petino razstavne površine. Stvar ni samo v tem, da je pohištvo lepo in preprosto, marveč, da je tudi udobno in izredno odporno. — Obiskovalci pazljivo ogledujejo okusno in raznovrstno obleko, suknjiče iz jelenovega in drugega usnja, trikotažo, obleke za zimski šport, žensko perilo. Po vseh teh proizvodih je videti, da je Jugoslavija v razvoju svoje izvozne industrije dosegla nemajhne uspehe. — Milijon tujih turistov, ki bo letos predvidoma obiskalo Jugoslavijo, predstavlja »zelo solidno številko za deželo, ki ni velika«. Predvsem pa je zanimiva in značilna ugotovitev pisca, da zavzemajo tradicionalne domače obrti skromen vogal paviljona, »zato pa so se pojavili taki industrijski proizvodi, kot so radioaparati, raznovrstna optika, hladilniki, sesalci za prah, medicinska oprema, avtomobili in motorji«.

Opeka iz pepela

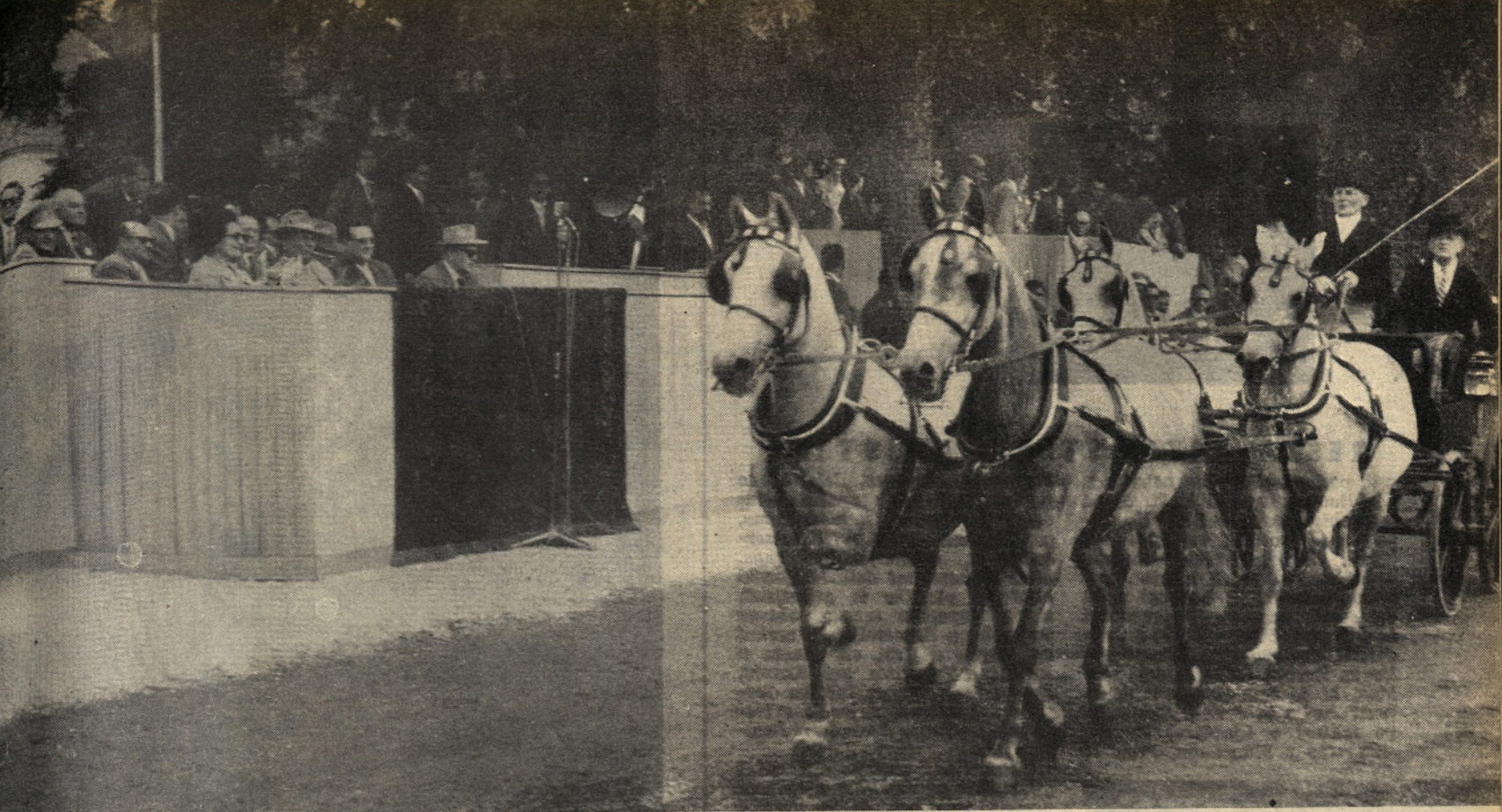
Zadnje dni maja je v Šoštanju začela obratovati nova tovarna elektrofiltrskih gradbenih elementov. To ni le prva tovarna te vrste v Jugoslaviji, marveč tudi v svetu. Sicer iz odpadnega pepela termičnih elektrarn v tujini že več let izdelujejo opeko, vendar gre tu za pepel visokokaloričnih premogov. Da je našemu Zavodu za raziskavo materialov in konstrukcij v Ljubljani to uspelo s pepelom iz lignitov — nova tovarna z začetno zmogljivostjo 20 milijonov zidakov letno uporablja pepel šoštanske termoelektrarne — predstavlja mednarodni uspeh. Tudi zunaj si namreč prizadevajo izkoriščati lignitni pepel, toda še vedno z manjšim uspehom. Praktična izvedba zamisli o industrijski izrabi elektrofiltrskega pepela iz lignita z uporabo brezkončnega traku je sad večletnih prizadevanj naših kemikov, tehnologov, strojnih inženirjev in gradbenikov. Našemu gradbeništvu, ki vsa leta nazaj silno občuti pomanjkanje opeke in pa industriji gradbenih elementov bo nova tovarna, ki deluje v tesnem sodelovanju s šoštanskim »Gradbenikom«, omogočila živahniji razvoj. Zidaki in nekateri drugi gradbeni elementi iz tega prahu so v mnogih pogledih boljši od običajnih iz gline, boljše izolirajo in zanimivo je, da se dajo obdelovati skoraj kot les, da je moč vanje zabijati žebelje, predvsem pa ves njihov proizvodni proces traja poleti okrog osem in pozimi okrog šestnajst ur, kar je ob povsem mehanizirani proizvodnji veliko manj kot pri glinasti opeki.

Krvodajalstvo nam je v veliko čast

Prve dni junija praznujemo dan krvodajalcev. Pristrčna svečanost, ki jo je Izvršni svet Slovenije 4. junija priredil v Klubu poslancev, je izzvenela v toplo zahvalo tisočem in tisočem našim ljudem, ki prostovoljno in leto za letom darujejo svojo kri, ne da bi za to jemali kakršno koli plačilo. Prav tako so bili vsega priznanja deležni organizatorji Rdečega križa, ki jim je uspelo idejo krvodajalstva zakonrediti med našim ljudstvom in pridobiti za krvodajalske akcije večino naših organizacij in delovnih kolektivov. Tovariš Niko Šilih, ki je na prireditvi zastopal Izvršni svet, je še posebej naglasil, da so nam ogromne količine darovane krvi najlepši dokaz, kako se v socialistični skupnosti poglobljajo in razvijajo humani odnosi med ljudmi in kako se vse bolj krepí medsebojna družbena povezanost. Pri teh plemenitih akcijah niso opazili velikih razlik med kmečkimi in industrijskimi kraji, kajti povsod se ljudje po zaslugi Rdečega križa že zavedajo, kako velikega pomena je pri zdravljenju številnih bolezni, zlasti pa pri nesrečah, transfuzija krvi.

Razvihrane grive iskrih belcev

Kobilarna Lipica slavi letos 380-letnico obstoja. Dolga stoletja so bili njeni iskri, a krotki in zelo bistri belci — najidealnejši paradni konji sveta, okras največjih evropskih kraljevskih dvorcev. Sodobna splošna motorizacija je Lipico sicer dokaj prizadela, vendar njen ugled v svetu še vedno trdno stoji. Svoj veliki spominski praznik je Lipica slavila to nedeljo. Največji čar pa je praznovanju prinesel obisk predsednika Tita, ki je z ženo Jovanko in spremstvom uglednih slovenskih voditeljev, med njimi predsednika ljudske skupščine LRS Mihe Marinka, organizacijskega sekretarja CK ZKS Ivana Mačka-Matiže in podpredsednikov IS LRS Viktorja Avblja ter dr. Joža Vilfana že kmalu zjutraj obiskal kobilarno. Po svečanem sprejemu sta ravnatelj Bogdan Bukovac in nadzornik Andrej Stopar, najstarejši uslužbenec kobilarne, spremlila predsednika Tita k ogledu staj. Najdlje se je predsednik zadržal v žrebčarni ob zares lepem naraščanju lipicancev. Nato pa se je na malem hipodromu sredi lipiškega posestva začel spominski program, ki so se ga udeležili jahači iz vseh republik. Največ navdušenja med visokimi gosti in številnimi gledalci je vzbudil nastop mojstra dresure Pečovnika na desetletni kobili »Thais XI.«. Ob odhodu je Kolektiv Lipice podaril predsedniku Titu dve plemenski kobili, »Lipico« in »Jadranko«.

Fanfare v Kopru

V nedeljo 29. maja so v Kopru naznačile fanfare začetek III. republiške revije amaterskih gledaliških skupin. Nastopilo je deset najboljših: iz Zagorja, Jesenic, Tolmina, Kranja, Izole, Trsta, Slovenske Bistrice, Ptuja, Celja in Velenja. Revija je pokazala, da amaterska gledališča napredujejo s hitrom korakom. Igre, s katerimi so se predstavili, so bile vsebinsko zrele, odrske stvaritve in niso imele nič skupnega s preživelim čitalništvom. Na sliki je prizor iz zahtevne drame »Dvanajst porotnikov«, ki jo je mojstrsko predstavila igralska skupina iz Tolmina.

Tisoči »hočem!«

Ko je v soboto šivilja Marija Tome na znamenito vprašanje podpredsednika ljubljanskega okraja Jožeta Gorjanca dahnula svoj »Hočem!« in s tem postala žena delavca Marjana Vrtačnika, je bila na poročnem uradu v Ljubljani sklenjena letošnja tisoča poroka! (Lani se je to zgodilo šele zadnjo soboto v juniju. Vsako soboto v juniju in juliju, ki veljata za meseca z največjo »afiniteto«, se poroči približno po petdeset parov.) Ljubljanski poročni urad po zares slovesnem poročnem obredu slovi celo izven meja naše republike. Letos se mu torej obeta kaj bogata »letina«.

Uspela revija v Zagorju

Od 25. maja do 1. junija je bil novi Delavski dom v Zagorju prizorišče kulturno zabavne revije »Svobod« in prosvetnih društev ljubljanskega okraja. Vsak večer se je lepa dvorana napolnila do zadnjega kotička, 1. junija pa je bil med gosti tudi predsednik slovenskih sindikatov Stane Kavčič. Revija, ki je imela pisan, v nekaterih točkah še za včerajšnje pojme kar »drzen« program, je v tem naprednem delavskem središču lepo uspela. Na sliki zabavni ansambel »Veseli Šentvidčani« iz Ljubljane s pevko Stanko Gorišek, ki so posebej za to priložnost izvedli tudi izvirno polko »Festivalška« v priredbi T. Novaka.

kaj delajo

RESTAVRATOR STARIH MOJSTROV

V poslopju Narodne galerije v Ljubljani je v pritličju Zavod za spomeniško varstvo LRS. Ko stopite v te prostore, vas objameta tišina in nekakšno svečano vzdušje. Tu, sredi starih mojstrov, katerim je žrtvoval velik del svojih naporov, je praznoval te dni prof. Mirko Šubic šestdesetletnico svojega plodnega življenja. Zvest izročilom svoje rodbine, ki je dala slovenski umetnosti Jurija in Janeza Šubice, je po maturi v Ljubljani študiral slikarstvo v Münchenu, Pragi in

Fortunata Berganta, dela, ki so jih razstavili pod skupnim naslovom »R.mantika in klasicizem«, pa Johanna Martina Kremerschmieda, Groharja in druge. Med rezbarskimi deli Muljavski oltar in plastike iz galerijskih zbirk. Nepopoln seznam obsega še freske v Hrastovljah, v cerkvi sv. Marka v Vrbi, sv. Janeza v Bočinju, Tupališče pri Kranju, Breg pri Kranju in Viteška dvorana v Brežicah, največjo s freskami poslikano dvorano v Jugoslaviji.

Obiskal sem mojstra v Narodni galeriji in ga zmotil v njegovem nemem pogovoru, ki je mogoče zanj bolj živ kot pogovor z ljudmi. Sklanjal se je nad velikim platnom, na katerem je Schoenjans upodobil sv. Jurija. Na stojalih in ob zidovih so stala prislonska platna Quaglia, Sneyersa, Roosa, Carpaccia in še tolikih drugih. To je material za razstavo, ki bo prikazala dela tujih mojstrov na ljubljanskem teritoriju do vključno XVIII. stoletja. Čeprav ne spada v isti okvir, bo razstavljena tudi znana oltarska podoba iz Koprške stolnice, na kateri zaščitnik Kopra drži na pladnju maketo tega mesta; dodane bodo še tri slike iz koprške stolnice, obenem z dokumentacijo, z rengentskimi slikami in drugim. Prihodnje leto bo prav tako razstava slovenskih mojstrov, že letos pa razstava Jakopičevih del v Moderni galeriji.

Gotovo je, da profesor pri svojem delu bolj kot kdorkoli drug dobi v pogled v delavnice starih mojstrov. Bilo bi nadvse zanimivo, če bi izpod njegovega peresa dobili knjigo, v kateri bi bila objavljena njegova srečanja z umetniki in njihovimi deli pa s skrivnostmi njihovega ustvarjanja. Kot nam je profesor zaupal, utegne priti do takega dela, saj materiala ima zbranega že zelo veliko.

Prof. Šubic je predstojnik tehnološkega oddelka in vodja specialke za restavratorstvo na Akademiji upodabljaajočih umetnosti v Ljubljani. Solški prostori so na Zavodu za spomeniško varstvo. To pride Akademiji zelo prav, saj je pri njih tesno za prostor. Študenti dobijo na Zavodu celo material za svoje delo, ki ga pa v drugi obliki vrnejo s tem, da sodelujejo pri restavracijskih delih. Tako imata korist obe strani. Šubičevo pedagoško delo je nadvse pomembno, saj čaka naše restavratorje še ogromno dela. Ta misel in skrb za prihodnost mnogih naših umetnin sta zaključili najin pogovor. Ko sem odhajal, se je mojster spet sklanjal nad svoje platno. Upajmo, da mu bo dano še dolgo reševati pomembna dela za zakladnico slovenske umetnosti.

Prof. Mirko Šubic restavrira del Viteške dvorane v Brežicah

Dresdenu, kjer je tudi dovršil Akademijo. In prav v Dresdenu je bilo, kjer ga je dokončno pritegnil čar starih mojstrov, ki ga ni izpustil do danes. Ves se je predal restavriranju umetnin preteklih dob, ki jih je načel čas. Seveda se ni mogel odtegniti umetniškemu klicu v sebi. Poleg številnih portretov je med drugim naslikal tudi freske na Rakeku, na Jesenicah, V Ilirski ulici, na Prešernovi cesti in v Gorupovi ulici v Ljubljani. Gotovo ni bilo zmerom lahko odložiti čopič in se poglobiti v dela drugih umetnikov. Toda grožnja, da bodo ta dela morda za zmerom uničena, ni dala miru njegovemu čutu odgovornosti. In zmerom pogosteje se je zgodilo, da je čopič zamenjal za rentgen, mikroskop in sondo. Tako je med drugim restavriral dela bratov Šubičev, ki smo jih videli na razstavi v Narodni galeriji in Jakopičevem paviljonu, baročnega mojstra

Zena (Štefka Drolčeva), ki ji podivjana drhal pod vodstvom njenega lastnega moža ubije očeta, mladi potepuh (Lojze Rozman), ki z edino ljubico-kitaro išče v svetu mir in prijateljstva (zgoraj) ter dekle (Duška Počkajeva), ki išče pozabo v prostituciji, to so osrednje osebe Williamsove tragedije – zgodbe o ljudeh, žrtvah človeškega zla. (Spodaj: D. Počkajeva.)

ORFEJ JE SREČNO PRISTAL

Na razne evropske odre v zadnjih letih vedno bolj prodirajo dela sodobnih ameriških dramatikov. Tudi pri nas smo doživeli že nekaj zanimivih uprizoritev. Najbolj smo lahko spoznali Millerja, medtem ko nam je ostal Tennessee Williams skorajda neznan, čeprav sodi med vodilne svetovne dramatike in je med Amerikanci takó priljubljen, da so že večino njegovih dram posneli tudi na filmski trak in zaupali glavne vloge najboljšim filmskim igralcem (Anna Magnani, Marlon Brando itd.). Za Williamsa pravijo, da je prehodil klasično pot ameriškega književnika. Je dramski pesnik izgubljenih duš in presenetljiv gledališki pisec, za katerega se občinstvo hitro ogreje. Napisal je nekaj odličnih dramskih stvaritev: začnimo z njegovo čehovljansko-saroyansko dramsko pesnitvijo »Steklena menažerija« (ki smo jo videli pri nas v izvedbi ljubljanskega Mestnega gledališča) — z njo si je pisatelj leta 1944 po premieri v Chicagu z velikanskim uspehom utrl pot v svet, pa z »Mačko na vroči pločevinasti strehi« — zgodbo o ameriškem Jugu, pa s »Tramvajem — poželenje« in »Tetovirano rožo« — povsod obravnava pisatelj isti problem: konflikte ljudi v tragični dilemi. Njegovi junaki so obsedeni od neke grozljive psihoze. Kritiki očitajo Williamsu, da v njegovih delih ni opaziti družbene kritike — in vendar jo najdemo povsod: iz vseh njegovih del, iz vseh njegovih junakov diha, samo da je ta kritika globlja, tehtnejša, brutalna in boleča. Williams se ne ustavlja ob posamezniku kot krivcu, on obsoja in obtožuje celoto, vse ljudi s seboj vred: družbo, ki v sebi ne goji in ne krepi človekoljubja.

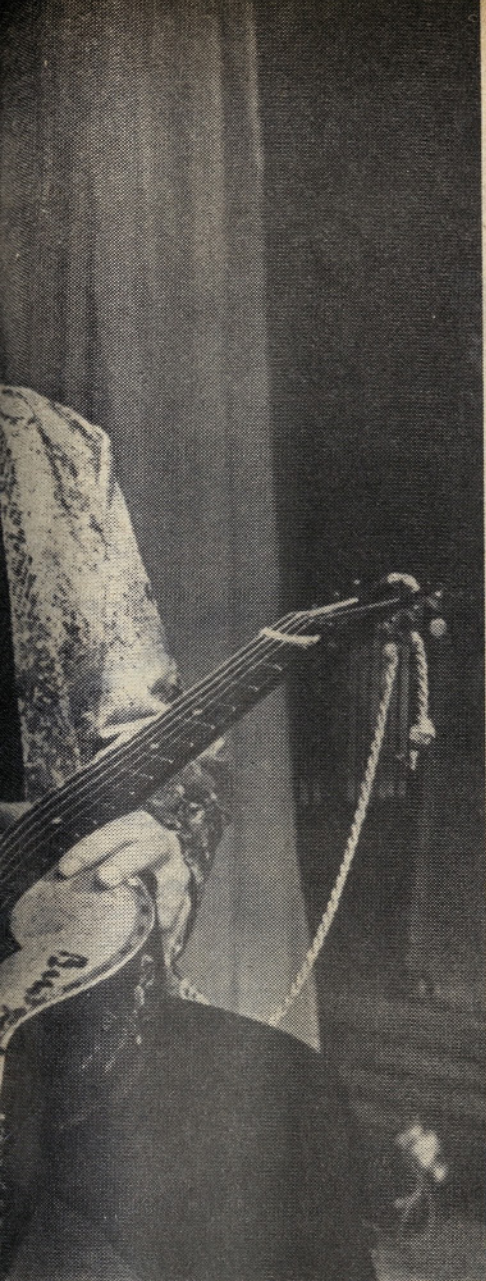
Ob koncu letošnje gledališke sezone sta se nam skoraj hkrati predstavili z njegovima dramama naši ljubljanski gledališči: Mestno s »Tetovirano rožo« (glavna vloga Nika Juvanova, v filmu igra to vlogo Anna Magnani) in Drama z »Orfejem, ki se spušča«. Z raznolikostjo teh dveh njegovih del, kolikor so dela, ki pravza-

prav nekje na dnu obravnavajo isto tematiko sploh različna, smo si lahko ustvarili jasno sliko o Williamsu.

»Orfej« je tragedija o dušah, ki so v svoji občutljivosti prenežne za ta brutalni svet, poln navidezne civilizacije. Človeka, ki nosi v sebi primarno človečnost, nujno v sebi zatrejo. To odrsko delo je silovito, polno eksplozivnosti in nabito z intenzivnostjo. Zato je prav, da je Drama predstavila Williamsa prav s tem zanimivim delom. Pred njimi so ga uprizorili tudi v Beograjskem Savremenem pozorišču, v režiji Minje Dedića in z Radom Markovičem v naslovni vlogi. (Rade Marković je znan tudi iz mnogih jugoslovanskih filmov kot Mali človek, Te noči, Zenica, Na tuji zemlji itd.). Prav te dni gostujejo Beograjčani s tem delom po južni Srbiji.

V Ljubljani je postavil »Orfeja« na oder režiser France Jamnik. Uspelo mu je tako z režiserske strani kot z izbiro vlog. Sodobna ameriška dramatika ne pomeni za igralski ansambel pravzaprav nič novega — vsi so dali iz tega repertoarja že več odličnih kreacij — zato je bila osnova trdno, zanesljivo oblikovanje. Lojze Rozman, ki je v naslovni vlogi konkuriral Marlonu Brandu, igralcu naslovnega junaka v nedavno posnetem ameriškem filmu, je s svojo igro prikazal slovenskemu gledalcu novo, čisto svojstveno igralsko kreacijo, ki se približuje ameriškemu stilu igranja. Kaže, da mu vloga leži. Prav tako kot vloga Beefa v Millerjevi »Smrti trgovskega potnika«, za katero je doslej pravil, da je njegova najljubša vloga. Rozman se je z vlogo v Orfeju, ki še dolgo ne bo pozabljena, prav gotovo uvrstil med naše najboljše interprete iz modernega ameriškega repertoarja. Prav tako nepozabna je tudi vloga Stefke Drolčeve, do sedaj članice Slovenskega narodnega gledališča v Trstu, ki z vlogo Lady Torrancove vstopa v ansambel ljubljanske Drame. Treba pa se je spomniti tudi Vide Juvanove, Duše Počkajve, nasploh celotnega igralskega ansambla.

Na pol blazna šerifova žena (Vida Juvanova) skuša ubežati grozljivim spominom na noževno brutalnost in se patetično zateka v slikarstvo ter išče razumevanja povsod, kjer jo le hočejo poslušati, celo pri klepetuljah, ki sta ju upodobili Mila Kacičeva in Helena Erjavčeva (spodaj).

Orfej je tipična zgodba ameriškega Juga, polna zla: brutalnih mož, ki jim je v nasladi, da linčajo črnce, ščuvajo pse na pobegle kaznjence in preganjajo ljudi, ki so jim na poti — tak je tudi prizor na sliki spodaj.

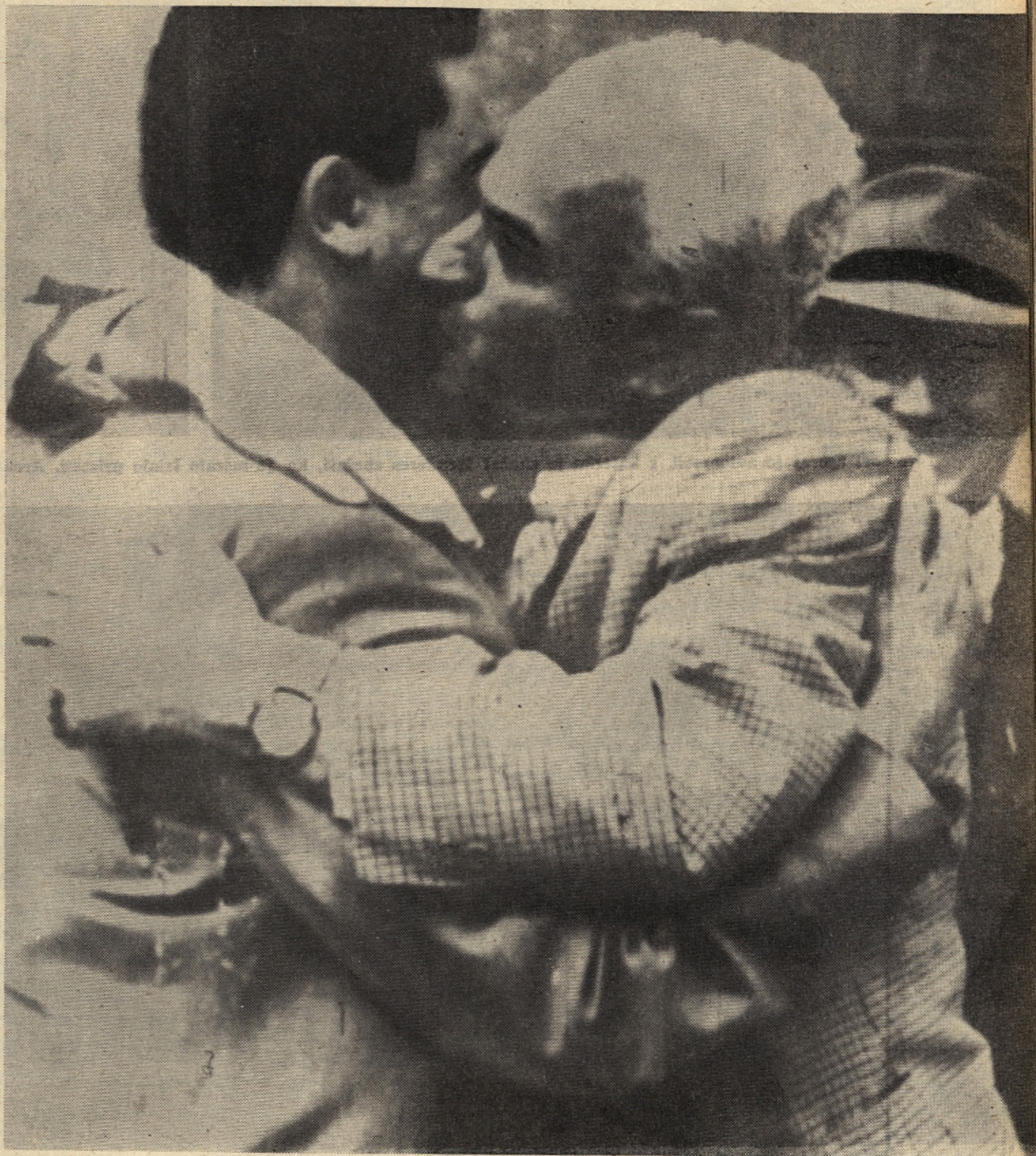
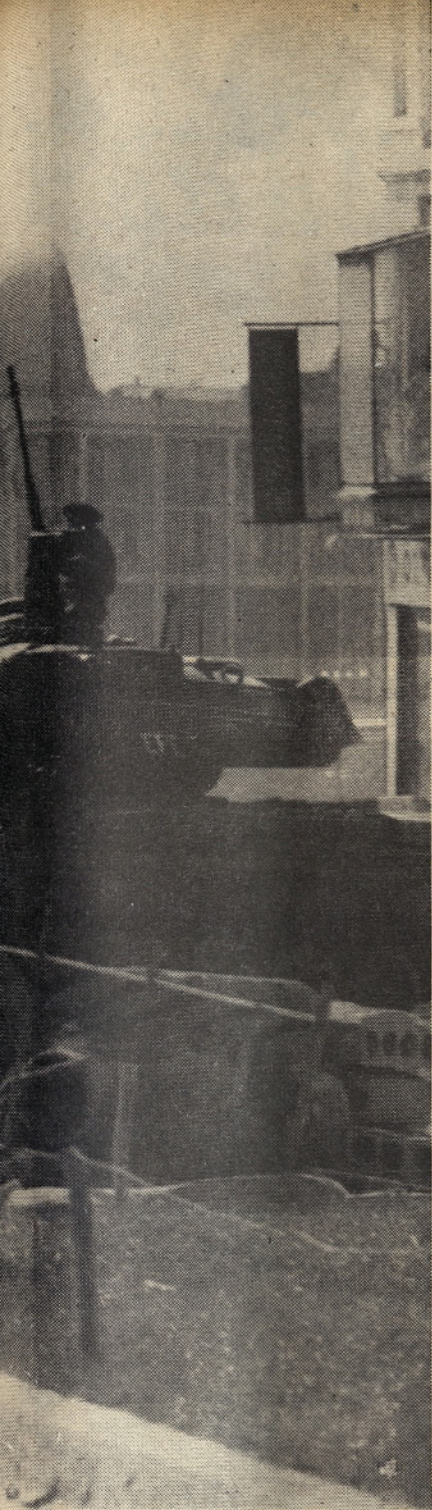

Ceprav so nove oblasti že ukinile izredno stanje, so po ulicah še vedno razmeščeni tanki, da bi preprečili akcije pristašev bivšega režima.

ARMADA - RAZSODNIK

Po vojaški akciji, kakor v Turčiji uradno imenujejo nedavni državni udar, se življenje počasi vrača v svoj normalni tir. Banke, ki so jih na dan državnega udara, 27. mcja, zasedle čete, da bi lahko nove oblasti pregledale tekoče račune bivših politikov, so spet začele poslovati. Po navdušenih manifestacijah v petek, na dan prevrata, in v soboto (pravijo, da takšnih manifestacij Turčija še ni doživela) se je v nedeljo vse pomirilo. Predsednik Komiteja nacionalne enotnosti general Gursel, ki opravlja tudi posle predsednika republike in ministrskega predsednika in ki je čez noč postal izredno popularen, je v javni poslanici prosil prebivalstvo, naj bo mirno. S tem, pravijo, je dosegel več, kot če bi izdal kako prepoved. Za sedaj imajo oblast v rokah še vedno vojaške osebnosti. Odločujoči organ je namreč še vedno Nacionalni komite, v katerem je 24 oficirjev in en sam civilist — novi zunanji minister Selim Sarper.

Pred enim mesecem je odšel general Gursel na dopust v Smirno, ker ni hotel izdati četam ukaza, naj streljajo na demonstrante. Po uspelem državnem udaru se je z reaktivnim letalom vrnil v Ankaro. Po mnenju opazovalcev ni verjetno, da bi akcijo pripravljali cel mesec pred udarom. Glede na to, da je bilo precejšnje število višjih oficirjev na strani Menderesa, bi vlada verjetno kaj zvedela o pripravah za udar. Jasno pa je, da je bil velik del armade izredno nezadovoljen s politiko vlade od prvega trenutka, ko je kriza prešla v svoje akutno obdobje. Bolj verjetna je zato govorica, da je generalštabni oficir, general Modanoglu, predlagal vladi, da bi izdelali nov načrt za boj proti neredom, češ, da je stari nepraktičen. Novi načrt je izdelalo majhno število oficirjev, med temi tudi šef protibveščevalne službe, nakar so v odločilnem trenutku načrt uporabili za državni udar. Odločilno, pravijo, je bilo tudi dejstvo, da je bila na strani upornikov tudi predsednikova garda.

Eden prvih ukrepov nove vlade je bila izpustitev aretiranih demonstrantov in novinarjev. - Desno: oče pozdravlja izpuščenega sina.

Izvršno oblast ima sedaj v rokah vlada, v kateri je poleg treh generalov še 18 strokovnjakov, večina državnih uradnikov in profesorjev brez določene politične pripadnosti. Res pa je, da nekateri izmed njih niso bili v milosti pri prejšnjem režimu.

Zunanji minister Selim Sarper je bil doslej generalni sekretar zunanjega ministrstva, prej pa je bil dolga leta turški predstavnik v OZN. Menijo, da je on sestavil deklaracijo o osnovni zunanji politiki nove vlade, v kateri je med drugim rečeno: »Naše geslo je geslo velikega Atatürka — mir v državi, mir v svetu.«

Nova vlada je na eni izmed prvih sej sklenila, da se nobenemu politiku bivšega režima ne bo nič zgodilo, razen odgovornosti pred rednim sodiščem zaradi kakega dokazanega zločina, in da ne bo kaznovan noben državni uslužbenec, ker je izvajal navodila bivše vlade.

Poleg Nacionalnega komiteja in vlade posluje še novoustanovljeni odbor pravnikov in sodnikov, ki bo izdelal novo ustavo. Poglavitne spremembe, o katerih je doslej govoril general Gursel, bodo v uvedbi sistemov dveh domov v parlamentu in novega proporcionalnega volilnega sistema namesto dosedanjega večinskega sistema, po katerem so demokrati dobili leta 1957 v parlamentu absolutno večino, čeprav niso dobili niti 50 % vseh oddanih glasov. Poleg tega je za sedaj znano, da bo ustava

strogo prepovedala izkoriščanje vere v politične namene.

O novi ustavi ne bodo odločali na splošnem referendumu, kot je sicer v navadi. Ustavo bo sedanja vlada predložila parlamentu — Senatu in Spodnjemu domu — ki bo izvoljen na temelju nove ustave in novega volilnega sistema. General Gursel je izjavil, da bodo nove volitve razpisane najkasneje v treh mesecih. Na volitvah bodo lahko sodelovale prav vse stranke, tudi socialistična stranka, ki je bila doslej prepovedana. V dosedanjem političnem življenju sta igrali pglavitni vlogi le dve stranki — republikanska narodna stranka, ki trdi, da je naslednica Atatürkovih idej, in demokratska stranka, ki je bila na vladi zadnjih deset let. Kolikor ne pride do kakih nepredvidenih političnih odločitev, postaja jasno, da bo imela na volitvah pglavitno besedo republikanska narodna stranka, ki jo vodi Ismet İnönü, še posebej zato, ker bodo ostali vsi voditelji demokratske stranke v »preventivnem« zaporu vse do volitev, poleg tega pa je demokratska stranka zelo kompromitirana. Res pa je, da je bila še pred desetimi leti na slabem glasu tudi republikanska stranka: zato hoče sedanja vlada zagotoviti demokratičnost državne ureditve z novo ustavo; ali ji bo to uspelo, bo znano šele, ko bo ustava objavljena. Vsekakor pa je res, da politiki zlepa ne bodo pozabili razsodniške vloge, ki jo je pred nekaj tedni prevzela armada.

General Gursel.

Na levi zgoraj je avtomobil, s katerim je skušal Menderes zbežati, ko je moralo letalo pristati. Aretirali so ga piloti zasledujočih letal.

Vojaške oblasti so prvi dan vladanja razorožile policijo in prevzele njene dolžnosti. Na zgornji sliki je kordon vojakov na ulici v Istanbulu,

TEDNI PRED PREVRAATOM

Studentske demonstracije, ki so izbruhnile v Istanbulu 28. aprila, so bile le zunanji znak nezadovoljstva, ki se je kopičilo že nekaj let zaradi vedno težavnejšega gospodarskega položaja, pa tudi zaradi vedno hujših diktatorskih ukrepov Menderesove vlade, ki je med drugim izvajala izredno strogo cenzuro nad tiskom (v zaporih je bilo v zadnjem letu okoli 700 novinarjev), poleg tega pa je nameravala povsem onemogočiti delo opozicijske stranke s tem, da bi jo obtožila subverzivne dejavnosti. Prav ustanovitev parlamentarnega odbora za raziskovanje subverzivne dejavnosti republikanske stranke (parlament je sklep izglasoval v odsotnosti opozicije) je bil neposredni povod za prve demonstracije.

Demonstracije, v katerih so sodelovali v glavnem študentje in dijaki, je v začetku policiji uspelo zatreti, toda širile so se s takšno naglico (izbruhnile so tudi v Ankari in Smirni), da je morala vlada poklicati na pomoč armado. V vseh večjih mestih je bilo razglašeno izredno stanje — ki pa ni dosti pomagalo. Večje ali manjše demonstracije so bile na dnevnem redu kljub brutalnim protiukrepom oblasti. Menderesova vlada je napravila napako, ko je skušala z odstavitvijo nekaterih višjih oficirjev (med njimi je bil tudi general Gursel) spraviti armado povsem na svojo stran, kar pa mnogim oficirjem zaradi tradicionalno nevtralnega stališča armade ni bilo všeč. Nekaj dni pred državnim udarom so se demonstrantom nena doma pridružili tudi gojenci vojaških šol v Ankari. To je bil prvi znak, da armada ne namerava ostati nevtralna.

Vendar so bili načrti za prevrat, kolikor so že obstajali, izredno dobro skriti: še nekaj ur pred udarom je bivši zunanji minister Zorlu

zatrjeval skupini tujih novinarjev, da je armada strogo nevtralna in da bo vladi uspelo vzpostaviti red in mir. Menderes sam je odšel na podeželje, da bi imel tam množična zborovanja in si tako pridobil javno mnenje — vsaj med kmeti — na svojo stran. Glede vseh dogodkov pred prevratom odločno zagotavljajo vsi viri, da z demonstracijami ni imela nobene zveze nobena politična osebnost ali skupina, prav tako pa ni imela nobene zveze s političnimi osebnostmi ali strankami tudi skupina oficirjev, ki je pripravila državni udar. Vsekakor je gotovo, da za udar ni vedel voditelj opozicijske republikanske stranke İnönü, ki je bil izredno presenečen, ko je zvedel za spremembe v Ankari.

Ko je prišla politična kriza v najhujšo fazo (Menderes je odločno odklanjal predloge, da bi razpisal rok za nove volitve), je armada nastopila. V petek, 27. maja so tanki ob tričetrt na štiri zjutraj zasedli ankarske ulice, posebne skupine oficirjev pa so imele nalogo aretirati bivše politike. Predsednik republike Bayar je bil aretiran v postelji, zunanji minister Zorlu, ko je odhajal od nekega prijatelja, pri katerem je vso noč igral poker, predsednik skupščine Koralan pa pri neki svoji prijateljici. Premiera Menderesa so aretirali po dramatičnem lovu, ker je skušal z letalom pobegniti iz države. Ujela sta ga pilota dveh reaktivnih letal, ki sta prisilila njegovo letalo, da se je spustilo na neko njivo, nakar sta pristala še sama in z rekviriranim avtomobilom hitela za njim, dokler ga nista ujela. Vse aretirane politike so odpeljali na otok Jaşı-Ada v Marmornem morju; bivši notranji minister pa je napravil samomor še v Ankari.

PEKEL NA PACIFIKU

Na seizmografskem zavodu v mestu La Plata je nenadoma poskočila seizmografska pisalka... Več kot 1400 km daleč od tega mesta so se katastrofalno zamajala tla, domala neprecenljive podzemne energije, ki so se nenadoma sprostile, pa so pustile za seboj nepopisno bedo in opustošenje. Ena tretjina vseh Čilencev — 2 milijona — z razmeroma zelo velikega področja te ozke in dolge države, je moralo zapustiti svoje domove in se umakniti v improvizirana taborišča... 21. maja je ljubljanski seizmološki zavod prvič zabeležil nihanje tal za dva milimetra; to je bil »odmev« potresnih sunkov, ki so tako katastrofalno prizadeli Čile. Serija potresov, ki se še vedno nadaljujejo, se je začela z neznatnimi potresnimi sunki, ki so prerasli v potres XII. jakostne stopnje, t. j. v najmočnejšega. Vrsta mest, med njimi tudi Concepción, je bilo popolnoma porušenih. Doslej so zasule ruševine in pogoltnile zemeljske razpoke, skoraj 6000 ljudi, dva milijona pa so jih morali evakuirati s potresnega področja, čigar letalski posnetki nudijo obupno podobo: porušena naselja, v nebo štrleči železniški tiri, mrtva živina, šotorska naselja, v katerih nudijo ponesrečencem prvo pomoč, in vojaki, ki imajo ukaz, streljati na slehernega »šakala«, t. j. na plenilce, ki stikajo med ruševinami za dragocenostmi.

Da nesreča ne bi prišla sama, so se ji pridružili vulkani, močno deževje in morje. Nenadoma je oživel pet že dolgo »mrtvih« vulkanov, katerih lava se grozeče vali nizdol po andskih pobočjih. Evakuirati so morali še tista naselja, ki jim je prizanesel potres. Nalivi so preplavili ceste in povzročili velike oblake pare. Zaradi tega je reševanje bodisi po kopnem, bodisi po zraku otežkočeno; s severa namreč po zračnem mostu prevažajo na ogrožena področja najnujnejšo hrano, zdravila, krvno plazmo in celo — vodo, kajti v nekaterih krajih primanjkuje tudi te. Morje se je ob prvih močnih potresnih sunkih nekoliko »umaknilo« potem pa je z neznan-sko silovitostjo pljusnilo ob obalo in uničilo še tisto, kar je preostalo od majanja tal. Mnogi otoki so se pogreznil, še več je vzniklo novih. Ministrstvo za mornarico je prepovedalo plovbo, dokler ne bodo izdelali novih pomorskih kart. Orjaški valovi, včasih visoki tudi po pet metrov, pa so se z velikan-sko hitrostjo do 800 km na uro odbili od čilske obale in opustošili del japonske obale, od koder pol milijona ljudi beži v notranjost dežele, medtem ko velika potresna področja v Čilu dobesedno spreminjajo geološko podobo: kjer so bile doline, nastajajo hribi in obratno, reke pa izpreminjajo tok in nadaljujejo pustošenje...

☆

Zemlja je grozeče zazijala in pogoltnila mnoga človeška življenja; ljudje se z grozo spominjajo potresa iz l. 1939, ki je terjal 30.000 življenj (zgoraj). »Odmev« čilskih potresov je opustošil tudi več tisoč kilometrov oddaljeno japonsko otočje, ob katero so z veliko silovitostjo treščili valovi, ki so se odbili od čilske obale, in zmrvili vse, kar jim je bilo na poti (v sredi). Vulkani, ki so se na novo »zbudili«, pa neusmiljeno bruhajo iz zemeljskega notranja lavo, ki se vali po pobočjih Andov; z oblaki pepela se mešajo oblaki pare, ki se zaradi stalnega dežja dvigajo iz reke tekočega kamenja (spodaj).

Dr. Kwame Nkrumah

F. Drenovec

Črna Afrika

GHANA

Pravzaprav vemo za GANO šele tri leta: od 6. marca 1957. leta. Tedaj je angleška kolonija ZLATA OBALA postala samostojna črnaafriška država z imenom Gana.

Odkod privlačno ime Zlata obala. Več poetičnih razlag sem bral ali slišal. Politiki in novinarji iz Evrope so se radi hvalili, da je bila to vzorna kolonija, kjer ni bilo uporov, kamor je kolonialna oblast prinesla blaginjo. Drugi so zopet pripovedovali, da je dežela tako zelo lepa, da je zaslužila takšno ime. Lepa seveda v primerjavi z drugimi predeli črne Afrike! Danes zopet lahko čitamo pohvale, da po neodvisnosti, Gane ni preplavila mržnja proti belemu tujcu. Da je ta še vedno dobrodošel gost, da ga domačini upoštevajo in je to »zlati kotiček« na črnem kontinentu. In tako naprej...

Zgodovina je seveda manj literarna. Prvi Evropejci, ki so prišli na obalo Gane pred pet sto leti, so bili Portugalci. Iskali so zlato. Sto let pozneje — 1553. leta — so jim sledili Angleži. Prav tako zaradi zlata. Do XIX. stoletja so tod kraljevale angleške poslovne družbe. Trgovale so z zlatom, diamanti in sužnji. Tedaj — 1844. leta — jih je zamenjala oblast britanske krone. Kolonija je dobila ime po bogatih ležiščih zlata in diamantov. S temi dragocenostmi jo je obdarila narava. Bila je to res zlata obala za Evropejce. Ne pa za črnega domačina, ki je v suženjskih tropih gradil pristanišča, mesta in utrdbe, pozneje tovarne, železnice, ceste in pred tridesetimi leti še letališča.

Na dvomesečni poti po zahodnoafriških državah je bila Gana moja prva postaja. Iz Rima sem odpotoval ponoči. Dopoldne sem se že vozil po cestah glavnega mesta Akre. Od Rima do Akre sem potreboval prav toliko časa kot z ekspresnim vlakom iz Ljubljane do Beograda. Res, majhen postaja svet. Celo za navadnega popotnika. Ne le za državnike, ki tekmujejo, kdo se bo vozil v hitrejšem letalu. Živo srebro v barometru je bilo 11°C pod ničlo, ko sem zapustil Rim. Na sončnem letališču v Akri se je dvignilo do jutra na 64°C. Tujec resnično občuti, da je prišel na vroča afriška tla. Zlasti še, če se na odhodni postaji poslovi od snega. Treba je takoj plačati vstopnino za parno kopel. Ta traja nekaj dni.

Gana je prva črnaafriška država, ki se je otesla kolonializma z lastnim bojem za neodvisnost. Na njenem primeru še danes dokazujejo dvojne različni teoriji: eni, da črna Afrika še ni zrela za samostojno življenje, da ima Evropa v njej še dolgotrajne dolžnosti. In drugi: da prav izkušnje Gane potrjujejo, da tuja prisotnost le zavira družbeno, gospodarsko, kulturno in nacionalno preobrazbo Afrike.

Kakao, mahagonij, boksit, zlato in diamanti so glavno bogastvo Gane.

na poti k samostojnosti

Večerne šole so dokaz prizadevanj ganske vlade za izobraževanje (zgoraj). Zgodovinski trenutek, ko dr. Nkrumah zahteva neodvisnost (spodaj).

Kako živi glavno mesto AKRA

Morda predvsem zaradi tega privlači Gana mnogo tujih opazovalcev iz vseh celin. Gneča na letalskih progah in v hotelih je res velika. Istočasno sta bivali v Akri n. pr. delegaciji iz Pekinga in Cangkajskove vlade. V štirinajstih dneh, kar sem bival v Gani, je prišlo v obiske in na ogled 48 tujih državnih, političnih ali gospodarskih delegacij iz Evrope, Azije in Amerike.

Vlada je za lani napovedani obisk britanske kraljice kupila štirideset najnovejših Packardov. Za popolno udobje in ugled gostov in gostiteljev. Zaradi potomca na britanskem dvoru so obisk preložili za leto dni. Toda ti avtomobili letos ne bodo več klic mode. Zato jih uporabljajo za tuje delegacije. In radi se pošalijo, da komaj čakajo, da bi bil kronski obisk končan, ko bodo v reprezentančni park vključili novih štirideset vozil za tuje goste. Le protokol ugovarja: imeli bomo težave, komu dodeliti noveše in komu vozilo leto dni starejšega tipa. Na protokol pa v Gani mnogo dajo. Zlasti ob zunanjih svečanostih.

Glavno mesto Gane — Akro — bi v mnogočem lahko primerjali z marsikaterim evropskim središčem. Zakaj? Ima stari del mesta, ki so ga začeli graditi v XV. stoletju in pozneje. V poslovnem središču se bahato vzpenjajo številne palače bank, veleblagovnic, poslovnih družb, sindikatov, zadržne organizacije in vladnih gospodarskih ustanov. Okolica mesta je v širokem zelenem pasu posejana z udobnimi stanovanjskimi vilami. Med vsemi kraljuje razkošni hotel Ambassador. Zgradila ga je sedanja vlada za proslavo neodvisnosti. Razen tega ima mesto tudi univerzo, nočne lokale in pa seveda plažo.

Trgovina v Akri je zelo donosna. Čeprav več ponujajo, kot ljudje lahko kupijo. Ne primanjkuje ničesar. Le s tem dopolnilom, da ne prodajajo najnovejših izdelkov. Afrika pač kupuje prebrano evropsko in ameriško blago. In še to je dražje kot v Evropi. Ne le zaradi daljave in prevoznih stroškov. Prej zaradi večjih dobičkov. Naiveč trgovine v Gani je še vedno angleške. Sledijo jim Libanonci, Indijci in šele na četrtem mestu so domači trgovci. Med tujimi trgovskimi hišami so zlasti pomembne veleblagovnice. Samo ena zaposluje nad 600 prodajalcev. V njih so cene določene. Povsod drugod se je treba pogajati. Nisem mogel zvedeti — tega nihče ne ugotavlja — koliko se proda v ulični trgovini. Toda od otrok do starčkov, vse ponuja ure, srajce, posodo, žlice, britvice itd. Ulični prodajalci so vztrajni. Prepričajo vas, da kupite predmete, ki jih sicer ne bi. Tudi meni se je to zgodilo. Deček mi je tarnal, da je prav on tako nesrečen, da nikoli ničesar ne proda, drugi pa. In zajokal je. Kdo bi mogel ostati zakrknjen in ne bi odprl denarnice? Pa čeprav samo za pet pasov za zapestno uro.

Plemenski poglavarji so samo še tradicija in ne več oblast.

Akra je na nogah do poznih večernih ur. Kinopredstave, ki so le ob večerih — na prostem seveda — pritegnejo največ publike. Zanimivo je, da imajo najraje indijske filme. Od evropskih je bil posebno privlačen Moulin Rouge. Gledalci neposredno sodelujejo z dogajanjem na platnu. Opazovalcu bi včasih zadoščalo sedeti proti publiki, pa bi lahko spremljal glavno dogajanje filma. Naj opozorim, da ima Gana razen lastnega televizijskega programa tudi svojo filmsko proizvodnjo. Začeli so s tedniki, nadaljevali z reklamnimi filmi, potem dokumentarnimi in vzgojnimi, sedaj pa že tudi z umetniškimi. Imajo tudi že prve filmske zvezde. Reklamnih filmov ne podcenjujejo. Imajo važno vzgojno nalogo. Ko priporočajo nakup sladkorja v trgovini, poiasnjujejo, zakaj je priporočljivo uživati dosti sladkorja. Reklamni filmi so skratka majhna ljudska univerza za prehrano, oblačenje, vzgojo otrok, kuho, urejevanje domov, za zdravstveno zaščito itd. Prepričal sem se, da ljudje te predfilme zelo radi gledajo. Če opozorim, da je v državi do 75 % nepismenih, potem je vloga teh filmov še posebej utemeljena.

Najpogostejše razvedrilo domačinov so športne igre in ples seveda. Akra ima prelep stadion, ki lahko sprejme 120.000 gledalcev ali tri petine meščanov. Najbolj priljubljena sta nogomet in boks. Tudi kolesarstvo se uveljavlja. Po vsaki tekmi je ples. Tako tudi pred političnimi zborovanji in po njih. Ta so običajno na stadionu. In ob drugih svečanostih. Ljudje pozabijo na vse in se predajo ritmu, brž ko slišijo glasbo. V veleblagovnici n. pr. prodajajo gramofonske plošče. Ko jo preizkusite, po prvih taktih vsi kupci in prodajalci zaplešejo. Najpogostejši ples je high life. V nočnem lokalu sem gledal, kako čudovito ga je plesalo okoli štiri sto ljudi obenem. Redki belci med njimi so bili videti res kot medvedi. Pred lokalom pa je bilo zbranih — morda 20.000 ljudi. Vstopnina je draga. Zvoki melodije se čujejo preko zidov. Zato vsa ta nepregledna množica pleše, dokler poslednji gosti ne odidejo. Gledal sem ribiče, ko so vlekli na obalo mrežo. Valovi ob obali so visoki. Dva in več metrov. Če je mreža polna jo vleče do 60 moških z dveh strani. To je naporno, zlasti na vročini. Po eno uro traja, da jo izvlečejo. Toda njim je to zabava, so mi dejali. Zakaj? Prepevajo ribiške pesmi in skladno z ritmom debelo vrv potegnejo ali popustijo. Nihče ne more tahnirati. Pesem in ritem izpodbujal vsakogar.

Tretji dan po prihodu v Gano, ko sem se že malo udomačil in razgledal, sem sklenil začeti s svojim poklicnim delom. Zelel sem srečati nekatere osebnosti in odpotovati v notranjost države. O vsem tem pa se je treba dogovoriti z vladno službo za tuje novinarje. V Akri opravlja te posle oddelek za informacije ministrstva za vzgojo in informacije. Telefoniral sem načelniku, kdaj bi ga lahko videl.

»Oprostite, za vas sploh nimam časa,« je bil odgovor.

Razen Akre in pristanišča Takoradija gradi Gana še pristanišče Teme.

Zopet sem stopil k telefonu. Pozvonil sem v uredništvo vladnega lista Ghana Times. Dogovoril sem se, da jih obiščem popoldne.

Ljubeznivo me je sprejel glavni urednik. Povedal sem mu dopolnilec razgovor z načelnikom oddelka za informacije v ministrstvu za vzgojo in informacije. Prosil sem ga za pojasnilo.

»Da, da, pa zakaj ste se obrnili na njega? On je vendar tujec.«

»Kako pa naj vem, kje vse so tujci? To je vendar vaša vlada.«

Pogovorila sva se. In redakcija mi je odprla vsa vrata.

Dolžan pa sem nekaj pojasnil, da se ne bi morda vznemirjal tudi bralec. Pomanjkanje upravnih, tehničnih, pedagoških, ekonomskih, zdravstvenih kadrov je ena osnovnih težav, s katerimi se srečujejo afriške neodvisne države. Naj zapišem, da je imela Gvineja ob neodvisnosti komaj 28 akademsko šolanih domačih ljudi. V Togu, ki je postal neodvisna država aprila, jih ni niti za vse prste na roki. V Gani je pomanjkanje mnogo manjše. Poleg tega imajo lastno univerzo in visoko tehniško šolo. Tehnična pomoč Združenih narodov ni niti kapljica v potoku. Zato so morali po osamosvojitvi najeti številne tuje strokovnjake. Največ seveda Angležev, ki so bili v deželi še pred neodvisnostjo. Ti delajo v ministrstvih, gospodarstvu, zdravstvu, na srednjih in visokih šolah. Gmotni pogoji, ki jih zagotavlja vlada, so zelo ugodni: opremljeno stanovanje, dopustu v Evropo, tri mesece dopusta in plačana vožnja za družino ob dopustu v Evropo, Ameriko ali Azijo, od koder je pač kdo prišel. Razen tega pa seveda plače. Naj navedem, da je dobra mesečna plača domačega uslužbenca 15 funtov. Tuj strokovnjak zasluži povprečno 250 funtov.

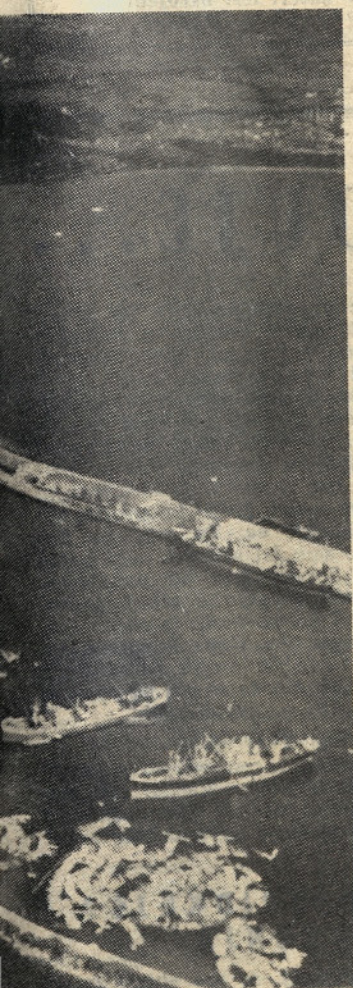
Sogovorniki v Gani so mi zatrjevali, da gmotna obremenitev ni toliko zahtevna za državo. Večje težave povzročajo drugi vidiki. Predvsem: da tuji strokovnjaki ne mislijo vedno na korist države, v katere službi so. Dalje: da čisto bolj odločajo kot svetujejo. In potem: da premalo skrbijo, da bi posredovali svoje znanje in izkušnje domačim sodelavcem, zaradi česar ostaja država od njih odvisna za daljši čas.

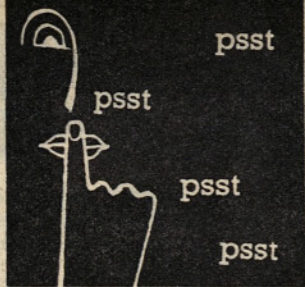
Res je, Gana je od vseh črnoafriških ozemelj gospodarsko najbolj razvita, če izvajamo seveda Južnoafriško zvezo. Narodni dohodek na prebivalca znaša 300 dolarjev. Njena plačilna bilanca s tujino je visoko aktivna. V državi pridelajo 30% svetovne potrošnje kakaa. Znana so bogastva mahagonija, boksita, pa tudi diamantov in zlata, čeprav so cene zlata na svetovnem trgu zamrznjene, kolikor celo ne padajo. Zato preseneča tujega opazovalca veliko število tujcev in tudi vpliv, ki ga imajo v državi. Afrikanizacija je še vedno eno osnovnih političnih gesel. Popularni osvoboditelj Gane in eden izmed najvplivnejših črnoafriških voditeljev, dr. Kwame Nkrumah, skoraj v vsakem govoru poudarja afrikanizacijo javnih služb in gospodarstva. Toda tujemu opazovalcu domačini kaj radi potarnajo, da jim v praksi ne uspe dohitevati politična načela. Zagotavljajo, da bodo po 1. juliju, ko bo Gana postala republika, nedvomno postali odločnejši.

V Gani pravijo, da je glavno mesto Akra tudi »Meka« afriških osvobodilnih gibanj, ki privlači politike črnega kontinenta.

Na uradnih sprejemih tudi Nkrumah pleše »high life«

V SAN FRANCISCO se je v najvišjem notičniku pokvarilo dvigalo. Običajno je skoraj pod streho in viselo poldrugo uro. Ko je naposled le prilezlo na tla, je prvi izstopil reklamni strokovnjak Bill Brown. Pa so ga vprašali, zakaj je tako dobre volje, ko je vendar zamudil toliko dragocenega časa, pa je odgovoril: »Pojte no, še nikdar v življenju mi ni čas minil tako hitro! V dvigalu sem običaj z devetimi lepoticami, ki se tepó za naslov - miss San Francisco!«

DENARJA ne poznajo v vasi Valle Agricola na gričevju onkraj Neaplja. Pred sto leti je škof iz Caserte odločil, naj ta siromašna vas ne plačuje davkov. Sele Mussolini je poslal biriča s sporočilom, da morajo biti tudi ti siromaki enakopravni državljani - vsaj glede davkov. Vaščani pa so odpravili biriča z dvema ovčama: »ne davek, marveč kot prostovoljno darilo duceju«. Nedavno jim je tudi republiška davkarija poslala kopico davčnih predpisov in obrazcev. In tisti večer je bil sredi vasi - majhen kres. Vse papirje so sežgali... Električno imajo, toda nobena izmed dvajsetih družin ne more plačevati toka. Med seboj poravnava vse račune v pridelkih. En sam vaščan redno prejema nekaj denarja. To je 70-letni invalid iz prve svetovne vojne, Giuseppe Ricci - »vaški kapitalist!«

LETOVIŠKO življenje na obalah Sovjetske zveze je enolično - ugotavljajo sovjetski poročevalci. Gostje se na smrt dolgočasijo in popivajo. »Komsomolskaja Pravda« je sprožila kampanjo za pozivljanje letoviščarstva. In tovariš Zira, propagandni šef vseh sovjetskih cirkusov, je pripisal: »Posledica enoličnosti je izredna potrošnja vodke. Mnogi gostje si potem hlade vroče glave v vodi. Skrajni čas je, da tudi na obalah sovjetskih kopališč uvedemo razne vrste športa in razna tekmovanja. Vse drugo - samo ne tekmovanja z vodko!«

»KAKO SREČNI SMO,« je zapisala neka castiljiva nemška dama, »da so nam ostali spomini na cesarske čase!« Tako je zavzdihnila ob prebiranju neverjetne poplave spominov na nemško kronano gospodo. K sreči se je našel tudi trezen Nemec, ki je zapisal v monakovski reviji: »Kot prepričan demokrat sodim, da so razkritja o sedanjem življenju kronanih glav in njihovih naslednikov povsem nepotrebna. Vsekakor pa kažejo, da se starinski nazori visokega plemstva, ki so dandanes samo še smešni, nikakor niso spremenili. Hohenzollerni in Wittelsbacherji naj bodo veseli, da so ušli usodi ruskih Romanovcev!«

»O TEHNIKI PA RES NIMAM POJMA,« je priznal indijski ministrski predsednik Nehru, ko si je nedavno v New Delhiju ogledal novo reaktivno letalo. Pa mu je konstruktor prof. Tank nazorno razložil: »Ali ni tole letalo podobno ležeci filmski divi? Pogledajte vse te oblike, ki smo jih posneli po linijah sloveče lepote, zato jih imenujemo: tip Marilyn Monroe!«... Nehru je smehljaje priklimal. Tokrat je razumel! In Marilyn je lahko zadovoljna. Ne navdušuje samo gledalcev in magnatov, ne samo pesnikov (kot je njen mož Arthur Miller), marveč tudi nanstvenike in velike državnike!

»PODJETJE KRT-« se imenuje načrt za reševanje prometnega vprašanja v Porurju. Načrt je prožil mülheimske veletrovec Karl Schmitzscholl, ki je že pred meseci predlagal, da bi ubili štiri muhe na mah: »Zgradimo v Porurju velikansko podzemsko prometno mrežo! Tako bomo: 1. razbremenili strašansko zmešnjavo po deželi, 2. v atomski vojni bomo imeli zaklonišče za vso deželo, 3. razvneli bomo delovno vneto in 4. zagotovili brezposelnim rudarjem novo delo.« - Trenutno stanje: deželni zbor proučuje načrt. Vsak dan pričakujejo iz Bonna signal za start. Inženirji že zarisujejo novo omrežje. In pričakujejo, da se bo promet po novem zgledu nemškega čudeža še marsikod umaknil v podzemlje. Oziroma, v bodočo zaklonišča pred atomskimi napadi.

KOPALNA SEZONA 1960 se je razmahnila. Morda je še bolj pisana kakor lani. Tudi vremena se počasi jasni. Samo prostora je v kopališčih vedno manj. Tako vsaj tožijo ljubitelji prirode v Zahodni Nemčiji. Kapitalisti so kupili domala vse prostore ob jezerih in vodah in ustvarili svoje kopalne weekende. Kaj pa je magnatu položiti na mizo par tisočakov za nekaj kvadratnih metrov »ob jezeru«! Država pravi, da koles ne more vrteti nazaj. Ni zakona, ki bi prepovedoval tako nakupovanje. Preprostu ljudstvu ostane samo še tole: v Zahodni Nemčiji je več kot devetdeset umetnih jezer (pri elektrarnah in drugod). Vsa ta jezera imajo svoje obale. In te obale, pravijo, naj odkupi država za vse proletarske kopalce. To je poslednji breg, ki ga lahko država še doseže, če hoče splavati iz zagate...

ČE GENERALI NE BODO UBOGALI...

»Celo tisti, ki so upravičeno zaskrbljeni zaradi mednarodne krize, še vedno ne verjamejo, da lahko pride do atomske vojne. Jaz pa odslej verjamem. Osnovno načelo je sicer, da tretja svetovna vojna ni možna, kajti to bi pomenilo samomor vsega človeštva, vendar se mi ta resnica ne zdi več trdna. V nekaj namreč dvomim,« je zapisal znani francoski publicist in eden izmed vodilnih ljudi v pariškem naprednem tedniku »Expres« J. J. Servan-Schreiber.

Pri tem je imel omenjeni publicist v mislih med drugim podatke o dogodku z letalom U-2, ki so postopoma prišli na dan. Z ameriške strani, pravi pisec, so izvedeli, da je predsednik ZDA že pred meseci osebno zahteval, naj do konference na vrhu ustavijo obveščevalne polete letal U-2 nad sovjetskim ozemljem. Vendar pa vojska ni ubogala; in ko so v Sovjetski zvezi objavili, da so sestrelili letalo, sta Pentagon in obveščevalna služba zatrdila, da je bilo na meteorološkem poletu; s tem sta prisilila predsednika Eisenhowerja, da je lagal v svoji uradni izjavi, osemindeset ur pozneje pa so mu zaradi sovjetskih dokazov vzeli ugled. Dan pred začetkom konferen- ce na vrhu je bil izdan ukaz za vaje za splošno pripravljenost vsega ameriškega strateškega letalstva, ne da bi o tem odločil predsednik ZDA.

»Iz Sovjetske zveze je prišlo precej manj podatkov. Zvedelo pa se je, da Hruščev ni ukazal, naj sestrelijo ameriško vohunsko letalo U-2, marveč je o tem odločil neki krajevni vojaški poveljnik. Za

dogodek pa je nenadoma zvedelo toliko ljudi, da je moral Hruščev pred javnostjo prevzeti odgovornost na svoje rame«, pravi pisec članka. Seveda je to samo zelo verjetno in ni dokazano, vendar se s to domnevo strinjajo dobri poznavalci razmer v Sovjetski zvezi.

Prav ta dogodek z letalom U-2 nam pove, da nekateri neodgovorni podrejeni vojaški poveljniki izdajajo in izigravajo tako zahodne kot vzhodne vodilne državnike, ki gotovo težijo za tem, da ne bi žrtvovali človeštva v atomski vojni. Brez velikih pomislekov in ne da bi morali za to komu odgovarjati, imajo v rokah fantastično oblast, da lahko odločajo o vojni in miru.

»Ob misli, da gre za vodiko- ve bombe in za sto in sto milijonov ljudi, ki bi morali umreti, je res težko verjeti, da bi prišlo do atomske vojne. Vendar te velikanske posledice žal ne spreminjajo značaja mehanizma«, pravi med drugim omenjeni publicist. »Ameriška vojaška uprava je dovo-

lila predsedniku Eisenhowerju, da se je igral s svojo politiko; vendar samo pod pogojem, da se ni spuščal v nič določenega, se pravi, da ni smelo priti do sporazuma o razorožitvi in nadzorstvu. Ko pa je ob pripravah na konferenco na vrhu že kazalo, da bi lahko prišlo do takega sporazuma, je vojska kaj hitro dokazala, da ima odločilen vpliv. Francozi vemo bolje kot drugi, kaj lahko sledi iz tega,« pravi odkritosrčno J. J. Servan-Schreiber. »Civilna oblast lahko postane samo še klobuk na vojaškem robotu. Vendar je stvar samo zelo resna, če gre za Francijo in Alžir, postane pa strašna, če gre za ves svet.«

Ta dogodek nam je jasno povedal,« zaključuje pisec, potem ko navede podobne primere iz Francije, »da je prvi in edini politični problem Washingtona in Pariza, da z vsemi sredstvi in vsemi silami težita za tem, da bi izvoljeni voditelji spet dobili odločilno besedo. To pa pomeni revolucijo in tudi nasilje.«

NAJVIŠJE SPORNO JABOLKO

Agencija »Nova Kitajska« poroča, da je »revolucionarna kitajska odprava« osvojila 8882 metrov visoki Mount Everest s severne strani, kar je zaman poskušalo že devet odprav raznih narodnosti. Ker si LR Kitajska lasti najvišji vrh sveta, je predsednik nepalske vlade Koirala brž nato izjavil, da je Mount Everest izključno nepalski in da uspeh kitajskih alpinistov ni ničesar spremenil v korist Kitajske. V New Delhiju pa napeto ugibajo, če so kitajski alpinisti zasadi na najvišjem vrhu sveta samo kitajsko zastavo ali tudi nepalsko, ker je v navadi, da vsaka alpinistična odprava zasadi na osvojenem vrhu zastavo svoje države, poleg nje pa tudi zastavo države, v kateri leži osvojeni vrh.

t e l j t o n

TONY PRIPOVEDUJE...

Tony pa je neenaka škornja pomeril in bila sta kakor ulita zanj. In ko je zahteval Mr. Ryder za neenaki par samo nekaj šilingov, se Tony ni obotavljal niti trenutek. »Kar zavijte mi jih,« se je nasmehnil, »ko bom na konju bo tako ali tako vsak videl samo en škorenj. Kaj bi torej!«

Tonyjevi dvolični škornji so se pogumno pomešali med fine ročno šivane louske »cevi« gosposke družbe v Pitchleyu. In če bi tudi bil kdo opazil prečudno napravljenega mladega fotografa, bi gotovo bil vsaj toliko takten, da bi spregledal njegove škornje. Tony ni ustrelil lisjaka...

Edina lovska strast mladega moža iz Pimlica je bil lov s kamero. Pri tem pa je bil tako pogumen, vztrajen in strasten kakor le katerikoli Nimrod.

Fotografiranje ni bilo samo Tonyjeva strast, marveč tudi njegov poklic. Poklic, s katerim je zadnja leta imenitno zaslužil. Res, delo mu je prineslo mnogo uspehov in denarja. Pa tudi dokaj izkušnji, ki jih ni pričakoval. O najbridkejši izkušnji pripoveduje Tony tole:

— Preden sem propadel na univerzi v Cambridgeu, sem šel študirat v Eton. To je, kakor veste, elitna deška šola (boy school); da na Angleškem ji ni enake. V prvem razredu smeš starejšim čevlje čistiti, in tako dalje.

In vse je natanko razdeljeno. In ko z leti rasteš, smeš tudi nositi kravato v etonskih barvah, da vsakdo brž opazi, kako imenitni starši so te poslali v to znamenito šolo.

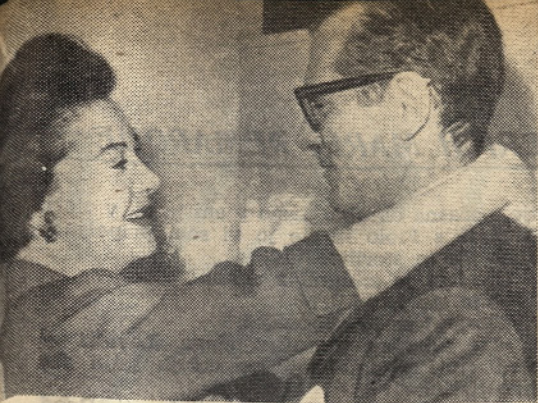
V Etonu postaneš sam nase posebno pomenen in te je sram opravljati kakšna »manjvredna dela«. Žal ne vem, kateri manjvredni opravki so dovoljeni in kateri ne. Jaz na primer nisem imel niti pojma o fotografiranju, zato tudi še nisem vedel, ali je fotografiranje spodobno opravilo ali ne. To sem pa kaj kmalu spoznal, ko sem šel nekoč k neki party v hotelu Savoy. Seveda sem bil povabljen. Tedaj sem že imel kamero s seboj, jasno! Pravkar sem se bil osamosvojil, in edino, kar so uredništva magazinov tčas kupovala od mene, so bile fotografije mojih sorodnikov. Nu, pa sem bil dejal: morda se boš pa posebej uveljavil kot fotograf na prireditvah.

Pa nisem prišel posebej daleč.

Že na prvem plesu so me odkrili nekateri vrli šolski tovariši iz Etona. Večino sem poznal samo po videzu, ne po imenu. In tem mladim gospodom je moja kamera tako rekoč kar »zasmrdela«.

MOJA NAJBRIKKEJŠA IZKUŠNJA

Ko je orkester igral, so me »bivši šolski tovariši« izrinili skozi stranska vrata. Takole

NI VEČ PROSTORA ZA VIVIEN

Vivien Leigh, ki je trenutno v New Yorku, je izjavila, da se je njen mož sir Laurence Olivier zaljubil v neko mlado igralko. Dodala je, da se ne bo protivila ločitvi. V dobi hollywoodskih škandalov ne bi bila še ena ločitev nič posebnega, če ne bi šlo za »kraljevski igralski par«, čigar ločitev pomeni za angleško gledališko življenje pravzaprav konec nekega obdobja.

Vivien Leigh in Laurence Olivier sta se poročila 1941. leta. Vivien je bila tedaj najbolj priljubljena angleška filmska in gledališka igralka. Zaslovela je že 1938. leta s filmom »V vrtincu«. Kot igralka je bila tedaj visoko nad Laurencem, ki se je začel uveljavljati šele proti koncu druge svetovne vojne, ko je prišel k Old Vic Theatreu, ki je uprizorjal samo dela iz angleške gledališke klasike. Prvi večji uspeh je dosegel 1945. leta v »Kralju Ojdipu«, »Henriku IV.« in »Rihardu III.«. Zmaga pa je sledila zmagi in Laurence je kmalu postal filmski producent.

Življenje pa teče dalje in Laurence Olivier se je zavedal, da pri klasiki zanj ni več prihodnosti, ker ni mogel ustvariti nič več novega. Prav zato se je navdušil za Johna Osborna in njegovo dramo »Ozri se v gnev«. Prosil je »jeznega mladeniča«, naj mu napiše delo, v katerem bi bila tudi zanj primerna vloga. Osborne mu je napisal »Glumača«, zgodbo o starajočem se igralcu, ki ni uspel. Novo dramsko delo je bilo za Laurencea Oliviera sijajna priložnost, da uveljavi svojo vsestransko nadarjenost, kar je odločilno vplivalo na njegov odnos do novega gledališča, ki si je v tradicionalnem angleškem gledališkem življenju le težko utiralo pot.

V glavni ženski vlogi je nastopila šestindvajsetletna igralka Joan Plowright, ki sicer ni imela niti pojma o tem, kako igrati velike dame iz angleške klasične gledališke literature, kar je bila domena Vivien Leigh, bila pa je navdušena za novosti. In tu ni bilo več prostora za Vivien Leigh. Gledalci so se sicer še navduševali nad njeno stvaritvijo v Giraudouxovi drami »Sodoma in Gomora«, vendar je njen sloves že začel ugašati. Skoraj neopazno pa so se začele izgubljati tudi nekaj tako trdne zakonske vezi.

Prišel je odločilni trenutek. Royal Court Theatre je pripravljaval uprizoritev Ionescovega »Nosoroga«. Glavno moško vlogo so ponudili Siru Laurencu Olivieru, ki je ponudbo sprejel; glavno žensko vlogo je dobila mlada Joan Plowright. Kritika je bila navdušena nad novim odrskim delom in uprizoritvijo, dočim je Vivien Leigh ostala hladna. Dela verjetno ni razumela, razen tega pa se ni nikoli navduševala za novosti. Za Laurencea Oliviera pa je ta uspeh pomenil še nekaj več: zavedel se je, da je prišel trenutek, ko mora obrniti hrbet dosedanjemu življenjski poti in se ves posvetiti novemu gledališču. Prav to je nedvomno odločilno vplivalo na njegov namen, da se loči od Vivien in se poroči z Joan Plowright.

Nasprotje med Vivien Leigh in Laurencem Olivierom prikriva torej še eno nasprotje: boj med starimi in mladimi na londonskih odrih. Vivien Leigh je ostala pri starih; odhaja v senco in z njo ostanki tradicionalnega gledališča. Laurence Olivier pa se je priključil mladim in odhaja naprej.

BORIS PASTERNAK UMRL

Iz Moskve so sporočili, da je v sedemdesetem letu starosti umrl znani sovjetski pesnik, pisatelj in prevajalec Boris Pasternak, avtor romana »Dr. Živago«. Zdravniki so šele pred kratkim ugotovili, da je imel raka na pljučih, vendar ga tedaj niso prepeljali v bolnišnico, ker so najboljši moskovski specialisti ugotovili, da bi bil vsak kirurški poseg zaman. Bolečine in pogosti močni napadi so bolnega umetnika sicer zelo izčrpali, vendar je bil skoraj do zadnjega trenutka svojega plodnega življenja pri zavesti. Pravi, da je pogosto zašepetal: »Rad bi počival, počival...«

čisto počasi, z rameni in z neopaznimi sunki v kolena. Pri tem so se od srca smejali, da živ krst ni ničesar opazil. Ko smo bili zunaj, so me zavlekli za grmovje. Tam so mi slekli hlače. Nato so začeli udrihati po meni. Zmlatili so me z vseh strani... Menda sem omedlel. Minilo je precej časa, preden so me našli neki vratarji. Še vedno sem ležal v grmovju... Najbrž so bili ti fantje posebni veseljaki. Odpustiti jim pa tega ne morem. Očividno je bilo sramota, če spadaš k boljši družbi in hkrati služi kruh kot fotograf. Da, če bi bil borzijanec ali kdorkoli, ki z denarjem kar smrdi!...

Nu, z Etonom sem imel že nekoč prej težave. Imel sem čisto spodoben nalog, da bi fotografiral za neki časopis. Zbral naj bi poneske, kako se vrača takle Eton-boy s počitnic v šolo. Napravil naj bi nekakšno zgodbo o slikah. Zame kakor nalašč! Saj sem vendar poznal ta zavod od zunaj in znotraj kot malokdo. Štiri leta ne prebiješ zaman v takem zavodu. Torej brž na delo! Kako stopajo vrli fantje iz rolls-royceov svojih gospodov papanov, poslednji objemi, medsebojni pozdravi fantov in vse, kar še k temu sodi... Da sem ujel nekaj posnetkov iz soban, sem obiskal svojega po poli brata Martina Parsonsa, ki je bil takrat v Etonu.

V uredništvu so bili z mojim prispevkom na moč zadovoljni. In tudi sam sem bil zadovoljen. Samo gospod šolski ravnatelj, headmaster Robert Birley, — ta pa nikakor ni bil zadovoljen. In mi je napisal sočno pismo: »Zvedel sem, da ste vi bili tisti fotograf! In ker neki posnetek prikazuje vašega po poli

brata, mislim, da ta informacija drži. Mislim, da vam je jasno, da bom vsem staršem, katerih sinove ste fotografirali, sporočil, da ste te posnetke objavili brez moje vednosti...«

Honorar me je bolj potolažil kakor to pismo. Takrat sem preživel dobo, ki jo mora preživeti vsak mladenič. To je tako imenovana »pavja perioda«. Semiš se kolikor mogoče »elegantno«. Običajno oblačilo mladega gospoda iz dobre hiše, svetle flanelaste hlače in temnomodri »blazer« (šolski ali klubski suknjič), je počivalo pozabljeno v omari. Namesto tega sem nosil ozke hlače in žaket v Edvardovem stilu. In seveda telovnike v vseh mogočih barvah. Čista svila ali celo brokat — to je bilo ravno dovolj »fino« zame... Nato sem si poiskal delo, primerno svoji »modi«. Obiskoval sem sorodnike. V Angliji je namreč vrsta ilustriranih »magazinov«, ki mislijo, da so tisti posnetki najboljši, kjer lahko pripišeš dolgo vrsto »uglednih« in »zvenečih« imen. Take magazine sem kaj pridno zalagal. Objavljal sem fotografije naših babic in mater v njihovem okolju, po poli brata in tega in onega grofa, strica (slavnega arhitekta Messela) na njegovem domu in tako dalje...

PRVIČ V STARI GRAŠČINI

Zadnji čas se je angleško časopisje teplo za podatke o Tonyjevih prednikih. Ves rodovnik z »zvenečimi« imeni in naslovi bomo izpustili. Povejmo samo, da je bila Tonyjeva mati hči štabnega častnika Ludwika Messerja, po rodu Nemca, in da se je omožila z mladim londonskim advokatom Ronaldom Armstrongom-Jonesom. Mati Anne ni bila

NAJLEPŠA BABICA?!

»Najlepša babica«, Marlene Dietrich, se je po tridesetih letih potepanja po svetu, velikih uspehov in slave vrnila v Berlin, kjer se je rodila pred mnogimi leti, vsekakor pa na začetku tega stoletja. Rojaki so ji priredili zelo prisrčen sprejem, kajti še danes ne morejo pozabiti svoje Marlene iz »Sinjega angela«, ki ga je posnela pred tridesetimi leti. »Filmska babica« se je oddolžila svojim oboževalcem s pevskim nastopom v velikanski »Tita-nia Palast«, kjer jo je poslušalo 1.800 ljudi. Največ priznanja je bila deležna prav za pesem iz »Sinjega angela«. Prišla, pela, zmagala, so zapisali kritiki, pri čemer pa je za kapljico pelina v čašo poskrbel fotoreporter hamburške revije »Kristall«. Nikakor več mlado Marlene Dietrich je posnel iz nič kaj tankočutne bližine. Rezultati so bili strahotni: negovani obraz je bil ves prepreden z gubami. In oboževalci Marlene so lahko rekli: »O!«

samo lepa, bila je tudi živahna in je uživala življenje z vsem srcem. Dne 7. marca 1930 je prišel Tony na svet. Dali so mu ime Antony Charles Robert. Nu, še preden je dozorel za šolo, je šel zakon na dvoje.

Leta 1935 je mama Anne predstavila svojemu sinku novega papana, ki je bil pravšen grof, Earl of Rosse. Bil je pet let mlajši od Tonyjeve matere in so mu pravili »Adonis med grofi«. Svatba je bila razkošna, majhna senzacija za londonsko družbo. Nato pa sta novoporočenca zapustila London in se naselila na grofovem domu. In ta dom je bila pravšnja graščina — Birr Castle — sredi velikanskega posestva. Kamorkoli si pogledal, povsod sama zemlja grofa of Rosse, na severnem Irskem, v okraju Offaly. Tony pripoveduje o svojih mladih letih.

— To je bil divji čas. Imeli smo vzgojiteljico Nunny Gunner in smo lahko počeli, kar smo hoteli. Moja starejša sestra Susan, ki jo je pozneje vzel grof de Vesci, in moja mlajša po poli brata — to smo bili ptiči!

Graščina je bila prastara. Katerikrat smo mislili, da se bo zdaj zdaj sesula. Stala je na griču in je imela strelske line, stolpe, vse, kar mora imeti takle starinski grad.

Ljudje pripovedujejo, da sem bil kar spodoben dečko. Nu, sestra in po poli brata sodijo drugače. Sam se spominjam, da mi je oče nekoč temeljito izprašil zadnjico. Zakaj, ne vem več natanko. Menda sem prišel prepozno h kosilu. Kaj hočete, tam dol v vasi je bil ravno sejem...

● Se nadaljuje

»Človek je lahko gledalec ali soigralec,« je rekel Levalli Clerfaytu.

»Ali oboje.«

»Jaz sem rajši gledalec. Kdor počne oboje, počenja oboje nepopolno.«

Sedela sta na terasi in gledala plešočke ženske na svetlečem se parketu pred ozadjem cipres. Lillian je plesala s princem Fiolo.

»Plamen,« je rekel Levalli Clerfaytu. »Samo pogledajte jo, kako pleše! Poznate ženske pompejskih mozaikov? Lepota žensk v umetnosti je v tem, da se je vse slučajno izgubilo in je ostala lepota sama. Ste videli podobe iz minojske palače na Kreti? Egipčanke iz Ehnatonove dobe? Ženske z dolgimi očmi in ozkimi obrazi, pokvarjene plesalke in mlade kraljice? V njih vseh gori plamen. Pogledajte tole plesišče! Videti je, kot bi ženske lebdele na mehkem, umetnem peklenem ognju, ki ga je tam prižgalo steklo, elektrika in tehnika. Zato sem ga dal napraviti. Svetloba umetnega pekla od spodaj, ki vzbuja vtis, ko da bi gorela pod oblekami in se sukljala kvišku po oblekah, in mrzla svetloba meseca, ki z zvezdami počiva na njihovih sencih in ramenih — alegorija, ki se ob njej lahko smejiš ali nekaj minut sanjariš. Lepe so, te ženske, ki nas odvrčajo od tega, da bi postali polbogovi, vtem ko delajo iz nas družinske očete, meščane, zaslužkarje, potem ko so nas bile ujele z iluzijo, da so iz nas naredile bogove. Mar niso lepe?«

»Lepe so, Levalli.«

»V malone vsaki tiči Kirka. Ironija je, da tega same nikdar ne verjamejo. Imajo plamen svoje mladosti, a zadaj za njimi že pleše, skoraj nevidna, senca meščanskosti, dvajset funtov, kolikor se bodo zredile, dolgočasje družine, častihlepje malih želja in ciljev, utrujenost, k-počitku-sedenje, večno ponavlja-

ERICH MARIA REMARQUE

nje, počasna obraba. Samo v eni je ni, v tisti, ki pleše s Fiolo in ste jo vi sem pripeljali. Kako ste to storili?«

Clerfayt je zmignil z rameni.

»Kje ste jo našli?«

Clerfayt se je obotavljal.

»Da ostanem v vašem slogu, Levalli — pred vrati Hada. Prvič po dolgih letih ste tako lirični.«

»Pogosto za to ni dovolj priložnosti. Pred vrati Hada. Nočem vas dalje spraševati. Dovolj, da pustite vzplapolati fantazija. Iz sivega somraka brezupnosti, ki mu je ubežal samo Orfej. Nemara. Toda Orfej je moral plačati ceno: dvojno samoto — najsi zveni še tako paradokso —, ker je hotel ženo iztrgati Hadu. Ste voljni plačati, Clerfayt?«

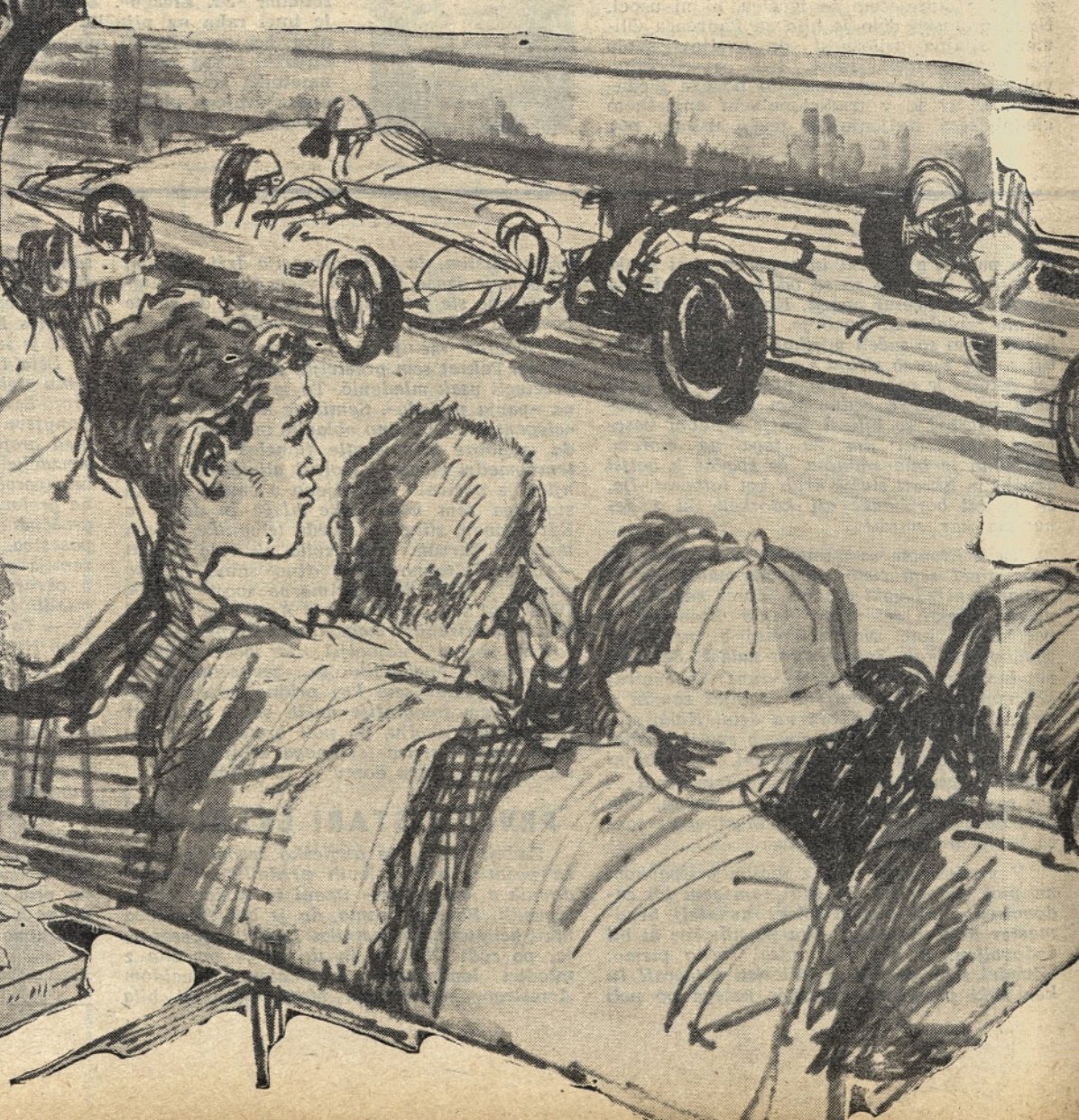
Clerfayt se je nasmehnil. »Jaz sem vraževeren. Na taka vprašanja ne odgovarjam tik pred dirko.«

— — —

To je Oberonova noč, je mislila Lillian, medtem ko je plesala s Fiolo in Torrianijem. Vse je začarano, z mnogimi lučmi, z modrimi sencami, z življenjem in neresničnostjo hkrati. Nobenih korakov ne slišiš; slišiš samo drsenje in muziko. Po tem sem hrepenela, ko sem v snegu, v svoji sobi, s temperaturnim listom na postelji, sedela in prisluškovala radijski glasbi iz Neaplja in Pariza. To je, kakor da v taki noči ob luni in morju in nežni sapici z vonjem po mimozah in pomarančnih cvetih ne moreš umreti. Srečaš se in se držiš nekaj časa in se izgubiš in se znajdeš spet v rokah nekoga drugega. Obrazi se menjajo, toda roke so iste.

8

Silila se je dalje čustvovati z množico; toda nekaj se je zdramilo v njej, kar je ugovarjalo...

IZPOSOJENO ŽIVLJENJE

Ali so iste? je pomislila. Tamle sedi moj ljubi, z melanholičnim moškim, ki je za kratak čas na svetu lastnik tega sanjskega vrta, in jaz vidim, da govori o meni. Govori melanholični moški in hotel bi zvedeti, kar je bil vprašal za mene. Skrivnost! Mar ne pripoveduje neka pravljica o palčku, ki se skrivoma reži, ker nihče ne ve za njegovo skrivnost? Za njegovo ime? Nasmehnila se je. »Na kaj mislite?« je vprašal Fiola.

»Na pravljico. V njej je bila skrivnost nekega človeka v tem, da nihče ni vedel za njegovo ime.«

Fiola je razkril zobe. V njegovem rjavem obrazu so bili videti dvakrat bolj beli kot pri drugih. »Ni to tudi vaša skrivnost?« je vprašal.

Zmajala je z glavo. »Kaj neki pa je ime?«

»Za mnoge ljudi vse.«

Ko je plesala mimo, je videla, kako se je Clerfayt zamišljeno ozrl vanjo. Drži me, je pomislila, samo ker je tukaj in ne sprašuje. »Smehljate se, ko da bi bili zelo srečni,« je rekel Fiola. »Je to vaša skrivnost?«

Kako bedasto sprašuje, je pomislila Lillian. Zakaj se že v šoli ni naučil, da ženske nikdar ne vprašaj, ali je srečna.

»Kaj je vaša skrivnost?« je vprašal Fiola. »Velika prihodnost?«

Spet je zmajala z glavo. »Nikakršna,« je vedro dejala. »Nikakršna. Vi ne veste, kako lahko je marsikaj zaradi tega.«

»Poglejte si Fiolo,« je dejala stara grofica Vitelleschi, »vede se, kakor da tukaj razen te tujke ne bi bilo mladih žensk.«

»To je dokaj naravno,« je odvrnila stara Teresa Marchetti. »Ko bi toliko plesal s katero od naših, bi bil že na pol zaročen, in njeni bratje bi imeli za žalitev, če bi je ne vzel.«

Vitelleschijevka je skozi lornjon sršela v Lillian. »Od kod prihaja ta oseba?«

»Iz Italije ne.«

»To vidim. Bržkone kakšna mešanica...«

»Kakor jaz,« je ostro dejala Teresa Marchetti, »amerikanska, indijanska, španska — vendar dovolj dobrodošla, da Ugu Marchettiju pomaga s papirnimi dolarji, rešuje njegov trhlji palazzo pred podganami in molče vzdržuje njegove metrese.«

Grofica Vitelleschi se je naredila, ko da ni nič slišala. »Vam je lahko govoriti. Vi imate sina in tekoči račun v banki. Jaz pa imam štiri hčere in dolgove. Fiola naj se poroči. Kam pa to pelje, da se premožni samci, kolikor jih še imamo, poročajo z angleškimi manekenkami, kakor je to zdaj v modi. Dežela bo izropana.«

»Proti temu bi morali izdati zakon,« je dejala Teresa Marchetti ironično. »Tudi proti temu, da se revni mlajši bratje ženijo s bogatimi Američankami, ki spričo viharnega dvorjenja ne slutijo, da jih bodo po poroki preganjal v samotnem harem.«

Grofica spet ni poslušala. Dirigirala je dvema svojih hčera. Fiola je obstal pred eno od sosednjih mizic. Lillian ga je odslovila in se prepustila Torrianiju, da jo je vodil k Clerfaytu. »Zakaj ne plešeš z mano?« je vprašala Clerfayta.

»Plešem s tabo,« je odvrnil, »ne da bi vstal.«

Torriani se je zasmejal. »Njegova noga! Ne bi smel voziti na Monte Carlo-Rallyju.«

»Zato ne more plesati?«

»Mogel bi že, pa je nečimern.«

»To je res,« je dejal Clerfayt.

»Voziti pa bo mogel pojutrišnjem?«

»Voziti je nekaj drugega. Caracciola je vozil z zlomljenim kolkom — in zmagal.«

»Si moraš priznati, da boš lahko vozil?« je Lillian vprašala Clerfayta.

»Kje neki. Plesati ne znam, to je vse.«

Vrnila se je s Torrianijem na plesišče. Levalli je sedel spet h Clerfaytu. »Plamen,« je rekel. »Ali bodalo. Se vam te steklene plošče ne zdijo neokusne?« je čez čas togotno nadaljeval. »Mesec sveti dovolj, Luigi!« je zaklical. »Ugasi luči pod plesiščem. In prinesi malo starega grappe. Žalostnega me dela,« je rekel iznenada Clerfaytu in njegov obraz je bil v temini videti brezupen, z globokimi udrtinami. »Lepota kakšne ženske me dela žalostnega. Zakaj?«

»Ker vemo, da bo prešla, in bi radi, da bi ostala.«

»Je res tako preprosto?«

»Ne vem. Meni zadostuje.«

»Dela tudi vas žalostnega?«

»Ne,« je rekel Clerfayt. »Vse drugačne reči poznam, ki me delajo žalostnega.«

»Razumem.« Levalli je srknil svoj grappo.

»Tudi jaz jih poznam. Toda jaz bežim od njih. Ostati hočem debeli pierrot. Poskusite tegale grappo.«

Pila sta in molčala. Lillian je vnovič priplesala mimo njiju.

Jaz nimam prihodnosti, si je mislila. To je domala tako, kot če nimaš težnosti. Pogledala je Clerfayta. To naju dela sorodna, je pomislila. Njegova prihodnost sega od ene dirke do druge. Z ustnicami je oblikovala neslišen stavek. Clerfayt je zdaj sedel v temi. Njegov obraz je komajda lahko razločila. Tudi se ji ni zdelo potrebno. Življenju ni treba gledati v obraz. Treba ga je samo čutiti.

»Katero mesto imam?« je Clerfayt vprašal v trušču, ko je ustavil pred skladiščem.

»Sedmo,« je zakričal Torriani. »Kakšna je cesta?«

»Za kozlanje! Gumi gre v pripeki, kot bi bil kaviar. Si videl Lillian?«

»Da. Na tribuni je.«

»Zahvaljeno bodi nebo, da ne sedi s stoparico v skladišču!«

Torriani mu je podržal k ustom vrč limonade.

Približal se je vodja dirke. »Gotovo?«

»Ne znamo coprati,« je zavpil glavni monter. »V tridesetih sekundah zamenjati kolo ne zmore sam Rübezahl!«

»Gremo! Dajte že!«

Bencin je brizgnil v tank. »Clerfayt,« je rekel vodja dirke. »Pred vami je Duval. Gonite ga! Gonite ga, dokler ne zavre! Potem ga držite za seboj. Več ne potrebujemo. Držimo obe prvi mesti.«

»Naprej! Gotovo!« je zavpil glavni monter. Voz je odvršel. Pozor, je pomislil Clerfayt, ne preveč zasukati! Tribune so bile nekaj pisanega in belega in bliskajočega, potem je bila tu samo še cesta, živomodro nebo in točka na obzorju, ki je morala biti prah in Duval in njegov voz.

Proga se je vzpela za štiri sto metrov. Gorski masiv Madonie, gozdovi limonovcev, srebro migotanje olivnih gajev, zavoji, serpentine, zavoji kot lasnice, leteči gramoz, vroč sopuh motorja, pekoče noge, mrčes, ki je kot izstreljek počil ob naočnike, kaktusovi grmi, dvigajoči se in padajoči obrati, skale, sipina, kilometer za kilometrom, potem sivo in rjavo staro trdnjavsko mesto Caltavuturo, prah, še več prahu, in iznenada pajkasta žuželka: voz.

Clerfayt je bil v zavojih hitrejši. Počasi ga je dohiteval. Deset minut kasneje je voz prepoznal. Biti je moral Duval. Clerfayt mu je bil za petami, toda Duval se ni umaknil. Blokiral je Clerfayta pri vsakem poizkusu, ko ga je skušal prehiteti. Da ga ni opazil, je bilo izključeno. Dvakrat sta se voza na sila ostrih zavojih znašla tako blizu, da sta si vozača lahko pogledala v obraz. Duval že za ovinkom, Clerfayt pred njim. Duval je Clerfayta hotel oviral.

Voza sta se podila drug za drugim. Clerfayt je prežal samo še na to, kdaj se bo cesta v velikem loku vzpela in odkrila razgled. Vedel je, tam pride širok ovinek. Duval se je držal daleč navzven, zadržujoč Clerfayta, da ga ne bi na desni prehitel. S tem je Clerfayt računal; presegal je ovinek, zdrvel po notranji strani mimo Duvala, voz mu je zdrsnil, a ga je ujel, presenečeni Duval je izgubil sekundo in Clerfayt je bil mimo. Prah je mahoma ostal za njim. Zagledal je Etno s svetlim oblakom dima v vsem njenem veličastju izpred kipečega neba in divjala sta dalje, Clerfayt naprej, kvišku proti Polizziju, k najvišji točki proge.

Trenutek, ko je voz prehitel, po kilometrih gostega prahu mahoma modro nebo, čist zrak, ki mu je kakor vino udarjal v skorjasto prašni obraz, sopuh drvečega motorja, sonce, vulkan v daljavi, svet, ki je bil spet tu, preprost, velik, tih, puščajoč v nemar dirko in ljudi, in prometejski trenutek, ko je voz dosegel vrh — to so bile reči, ki so Clerfayta pretresle in mu zanetile občutek, ko da bi ga žgala kri kakor ogenj Etno. Misli ni na nič, bil je vse obenem: voz, ki ga je držal v rokah, vulkan, ki je njegovo žrelo vodilo v pekel, in nebo iz modre, vroče kovine, ki ga je naskakoval, dokler se cesta s Polizzija ni pognala z višav, zavoj za zavojem navzdol, z njo vozovi, prestavljajoč, prestavljajoč — kdor zna najbolje prestavljati, bo tu moral zmagati — navzdol v globel Fiume Grande in takoj zatem spet devet sto metrov kvišku v mesečno pokrajino, potem spet navzdol, kakor v orjaški gugalnici, dokler se pri Collesanu niso spet vnovič prikazale palme, agave, zeleenje in morje, in pri Campo Feliceu edini ravni kos te proge, sedem kilometrov vzdolž obale.

Clerfayt je prvič pomislil spet na Lillian, ko je postal, da bi zamenjal plašč na kolesu, ki se mu je bila obrabila gumijasta obloga. Nejasno je zagledal tribune, kakor pisan cvetlični zaboj. Bobnenje motorjev, ki ga je bilo slišati, ko da se je zlilo z neslišnim bobnenjem vulkana, je zamrlo. V tišini, ki ni bila tišina, je imel občutek, ko da bi ga sila izbruha zalučala iz žrela goré in plava zdaj, Ikaru podoben, dol proti zemlji, v pričakujoče naročje zemlje, ki se je nekje na tribuni poosebilo v neki ženski, nekem imenu in nekih ustnicah.

»Naprej!« je zavpil vodja dirke.

Voz je zdrvel; toda Clerfayt ni vozil več sam. Kakor senca visokoletečega flaminga je letel za njim njegov občutek, včasih za njim, včasih pred njim, vendar zmeraj tesno ob njem.

V naslednjem krogu je voz začel plesati. Clerfayt ga je obvladal, toda zadnji kolesi sta vnovič zdrsnili vstran. Zavil je v nasprotno smer, toda pojavil se je ovinek, kjer se je trlo ljudi kot pri vaškem peku muh na kolačih. Voz se še ni ukrotil, drsal je in se poganjal.

Clerfayt je zavrl v kratki razdalji, ki mu je še preostala do ovinka, siloma zavrl, pritisnil na plin, toda voz se mu je strgal izpod rok, začutil je ostro bolečino v rami, ovinek je kot orjak rasel v bleščeče nebo, ljudje so se potrojili, rasli so, postajali velikani. Podoba je bila, da se jim nikakor ne bo mogel izogniti. Črna se je usipala z neba, ugriznil je v nekaj, zdelo se je, ko da mu hoče nekdo iztrgati roko, toda vzdrl je, žareča lava je kapljala v ramo, v zgrinjajoči se temi pa je ostal še košček modrine, ostre, slepeče, vpil je v oči, vtem ko je voz pod njim kljuboval, in potem, mahoma, je zagledal odprtino, edino, ki v njej ni mrgolelo orjaških dvonogih muh, še enkrat je sunkoma zaobrnil krmilo, pritisnil na plinsko ročico, in — čudež — voz ga je ubogal, šnil skozi špranjo, po rebri navzgor, se ujel med grmičevje in kamenje, raztrgana obloga na zadnjem kolesu je počila kot bič in voz je obstal.

Zagledal je ljudi, ki so hiteli k njemu. Razpršili so se bili kot voda, ko udari vanjo kamen. Zdaj so se vračali vrešče, s spačenimi obrazi, z iztegnjenimi rokami, žugajoč s pestmi, z odprtimi, črnimi luknjami svojih ust. Ni vedel, ali ga hočejo ubiti ali mu čestitati, bilo je tudi vseeno, samo eno ni bilo vseeno: ne smejo se dotakniti voza, ne smejo mu pomagati, sicer bo diskvalificiran. »Stran! Stran! Ne dotikajte se!« je zavpil, vstal, spet začutil bolečino, začutil vročino, zagledal kri, ki mu je počasi kapljala na modri jopič, lahko dvignil samo eno roko, grozil, branil: »Ne dotikati se! Ne pomagati!« Še omotičen se je skobacal iz voza, obstal pred hladilnikom: »Ne pomagati! Prepovedano!«

Oni so obstali. Videli so, da še lahko hodi. Kri ni bila nevarna; udaril se je samo z obrazom. Zdrvel je okoli voza. Zagledal je scefarn plašč. Obloga je zijala. Zaklel je. Ista smola že vdruho! Naglo je razrezal oblogo in jo odtrgal, nakar je potipal zračnico. Še je bil zrak v njej, trohico premalo, vendar dovolj, da bo vzdrl sunke na cesti, če le ne bo prehitro zavil v ovinek. Rama ni bila zlomljena, roka je bila samo spahnjena. Skušal bo voziti samo z desno roko. Skušal bo doseči lopo; tam je Torriani, da ga bo zamenjal, in tam so monterji in zdravnik.

»Stran s ceste!« je zavpil. »Vozovi prihajajo!«

Več mu ni bilo treba reči. Rjoveča pesem naslednjega voza se je bližala izza rebri, se stopnjevala, ljudje so lezli na pobočje, tuljenje je napolnilo svet, gume so kričale, voz je kot izstrelek švignil nizko pri tleh — prašna bomba — okoli ovinka.

Clerfayt je sedel v voz. Tuljenje drugega voza je bilo učinkovitejše od vsake injekcije. »Stran!« je zavpil. »Prihajam!«

Voz je zdrsil nazaj, motor je poprijel, ko je zavrtel krmilo in obrnil voz naprej. Izklopil je, prestavil, zgrabil spet krmilo, prišel na cesto, trdno držal, vozil počasi, misleč samo na eno: voz mora priti do lope, ni več daleč, ko se začne ravna proga, od tam naprej ga bom lahko držal, ni več mnogo ovinkov.

Pritulil je naslednji voz, tik za njim. Clerfayt se je držal ceste, dokler je mogel. Stisnil je zobe, vedoč, da drugega ovira, da je to prepovedano, da je nepošteno, toda ni si mogel pomagati, držal se je sredine ceste, dokler ga voz za njim ni prehitel desno v ovinku. Vozač, prašnobel obraz za naočniki, je dvignil roko, ko je švignil mimo. Videl je Clerfaytov obraz in plašč. Za trenutek je Clerfayt občutil val tovarištva; potem je zasilil naslednji voz za seboj in tovarištvo se je spremenilo v bes, v bes, ki je bil najhujši od vseh: brez vzroka in docela brezmočen.

To pride od tega, je pomislil, mar bi pazil, namesto da sem sanjaril. Voziti avto je romantična zadeva samo za diletante, tu sta samo voz in vozač, in vse tretje med njima je samo nevarnost ali prinaša samo nevarnost. K hudiču z vsemi flamingi. Lahko bi bil zadržal voz, lahko bi bil mehkeje rezal ovinke, moral bi bil prizanašati gumam, zdaj je za to prepozno, preveč časa izgubljam, tu je že spet drug prekleti voz, ki me prehiteva, in tu prihaja že naslednji. Ravna proga je moj sovražnik. Rojijo za menoj kot sršeni in jaz jih moram puščati mimo. K vragu z Lillian, kaj ima tu početi, in k vragu z menoj, kaj imam tu početi?

Lillian je sedela na tribuni. Čutila je vznemirjenje tesno stisnjenih človeških vrst in skušala se ga je ubraniti; toda bilo je nemogoče. Hrup številnih motorjev je omamljal kot tisočera anestezija, ki sem od ušes možgane hkrati hromi in sousmerja.

Čez čas se je uho privadilo in iznenada zaznalo odboj. Kakor da bi se hrup ločil od tega, kar se je dogajalo spodaj. Visel je sam zase, kakor oblak, nad pokrajino, medtem ko so pod njo mali, pisani vozovi drsli mimo. Bilo je kot otroška igra; mali ljudje v belih in pisanih jopičih so kotalili kolesa in natege sem ter tja, vodje dirke so dvigovali zastave in ščitke kot piškote in med vse to se je mešal napovedovalčev votli glas iz zvočnika, ko je navajal čase in minute in sekunde, ki so šele polagoma dobivale svoj smisel. Pri konjski dirki je bilo podobno; pri bikoborbi tudi — nevarnost je postala z igro, s prostovoljnostjo igračka, ki v njeno resnost nisi prav verjel, če nisi bil sam zraven.

Lillian si je skušala urediti misli. Silila se je dalje čustvovati z množico; toda nekaj se je vzdramilo v njej, kar je ugovarjalo, da bi plitvo opojnost vzela za res. Bila je sama predolgo in preblizu smrti, da se ji ta igra s smrtno ne bi zazdela objestna. Zdelo se ji je nekaj podobnega, ko če bi otroci na cesti poskušali še hitro steči na drugo stran pred bližajočim se avtom. Da so to počele kokoši, je vedela; da so počeli ljudje, ni bilo vredno občudovanja, zdelo se ji je smešno. Življenje je bilo nekaj prevelikega in smrt je bila nekaj prevelikega — s tem se ne igraš. Imeti pogum je bilo nekaj drugega, kot ne imeti strahu; prvo je bila zavest nevarnosti, drugo nevednost.

»Clerfayt!« je rekel nekdo poleg nje.

Zdrznila se je. Začutila je nevarnost, še preden je vedela zanjo. »Kaj je z njim?«

»Že zdavnaj bi moral biti mimo.«

Ljudje na tribuni so postajali nemirni. Lillian je videla Torrianija, ki se je oziral k njej, mahal, pokazal nato na progo in se spet ozrl k njej in pomahal, češ, ona naj bo mirna, nič se ni pripetilo. To jo je prestrašilo bolj kot vse drugo. Zabil se je, je pomislila in čisto tiho obsedela. Ničesar ni mogla storiti. Usoda je udarila, nekje v enem od mnogih zavojev te preklete ceste. Sekunde so postale svinčene, minute ure. Vrtljak na belem traku je obstal samo še kot zli sen. Prsi so postale črna votlina, votla od čakanja. Tedajci je prišel mehanični glas zvočnika. »Clerfaytov voz, številka 12, je odneslo z ovinka. Nadaljnjih vesti še nimamo.«

Lillian je počasi dvignila glavo. Vse je bilo še tu — nebo, modra jasnina, terasni šopek oblek, bela lava osupljajoče sicilijanske pomladi. Toda nekje je bila zdaj brezbarvna točka, megla, ki se je v njej neki človek boril ali se je že zadušil. Strahotna neverjetnost umiranja je z mokrimi rokami spet segla po njej, zasoplost, ki ji je sledila nedojemljiva tišina, neobstoj. Ozrla se je navzdol ob sebi in okrog sebe. Ali je bila sama omadeževana z nevidnim izcedkom tega spoznanja? Je čutila sama tako, kot bi vse celice razpadle v njej, kot bi bile vse brez diha in bi se vsaka posamič zadušila v svoji posamični smrti? Pogledala je obraze in videla je v njih pohlep, skrivni pohlep, ki mu je bila smrt senzacija, ne odkrito, marveč skrito, zavito v lažno obžalovanje, v lažno grozo in zadoščenje, češ, saj ni zadelo mene.

»Clerfayt živi,« je povedal napovedovalec. »Ni resno poškodovan. Sam je spravil voz spet na progo. Vozi. Tekmuje dalje.«

Lillian je slišala šepet, ki je planil čez tribune. Videla je, kako so se obrazi spremenili. Zdaj so kazali olajšanje, nekdo je ušel, pokazal je pogum, ni se zrušil, vozil je dalje. Vsakdo na tribuni je zdaj začutil v sebi isti pogum, kot da bi bil sam tisti, ki je vozil dalje, in za nekaj minut se je imel celo najbolj podlasčijo gigolo za junaka, najbrižnejši copatar za drznega zaničevalca smrti, in seksualnost, spremljevalka take nevarnosti, pri kateri sam nisi v nevarnosti, je pognala adrenalina v kri gledalcev. To je bilo tisto, za kar so plačali svojo vstopnino.

Lillian je začutila, kako ji je jeza kot zastor zaplala pred očmi. Zasovražila je ljudi

okrog sebe, zasovražila je vsakega posameznega, sovražila je moške, ki so si pretegovali ramena, in ženske, ki so svojo dražest izpostavljale v zastrih pogledih, sovražila je val simpatije, ki se je zdajci razširil, velikodušnost mase, ki se ji je bila žrtev izmuznila, in se je zdaj sprevrgla v občudovanje. In potem je zasovražila Clerfayta, vedoč, da je to samo odmev na njen strah, in sovražila ga je navzlic temu, ker se je z drugimi vred igral to otročjo igro smrti.

Prvič, odkar je zapustila sanatorij, je pomislila na Volkova. Potem je videla prihajati Clerfayta. Videla je njegov okrvavljeni obraz in videla je, kako so ga vzdignili iz voza, in je odtaval.

Monterji so pregledali voz. Premenjali so plašče. Torriani je stal poleg Clerfayta. »Spet ta prekleta guma,« je rekel Clerfayt. »Volan sem lahko držal samo z eno roko. Voz je v redu. Ti moraš voziti dalje.«

»Jasno!« je vzkliknil vodja dirke. »Naprej, Torriani!«

Torriani je skočil v voz. »Gotovo!« je zavpil prvi monter. Voz je zdrvel.

»Kaj je z vašo roko?« je vprašal vodja dirke Clerfayta. »Zlomljena?«

»Ne. Spahnjena. V rami. Vrag vedi, kako je do tega prišlo.«

Prišel je zdravnik. Clerfayt je čutil blazno bolečino. Sedel je na zaboj. »Konec?« je vprašal. »Upam, da bo Torriani vzdrl.«

»Vi ne morete več voziti,« je rekel zdravnik.

»Obliže,« je odvrnil vodja dirke. »Široke obliže po rami. Zalepite ga, za vsak primer.«

Zdravnik je zmajal z glavo. »To ne pomaga dosti. Bo že videl, če bo spet vozil.«

Vodja se je zasmejal. »Ta si je lani podplate ožgal. Pa je vseeno vozil naprej. In pravim vam, ožgal — ne osmodil.«

Clerfayt se je stiskal na svojem zaboju. Čutil se je mlahavega in praznega. Zdravnik mu je ramo trdno prelepil z obvezami. Paziti bi bil moral, si je mislil Clerfayt. Biti hitrejši od sebe še ne pomeni biti bog. Ni resnica, da lahko samo človek s svojimi možgani iznajde sredstva, ki ga napravijo hitrejšega od njegove naravne brzine. Mar ni tudi uš hitrejša od same sebe, če tiči v orlovem perju?

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal vodja dirke.

»Ta prekleta guma! Zletel z ovinka. Posnel še drevesce. Udarac z volanom. Za kozlanje.«

»Kozlal bi, če bi zdelal zavore, motor in volan! Tako pa mlinček še teče. Kaj veš, kdo vse bo še izpadel! Dirka še ni pri kraju!«

Clerfayt je strmel v kovinske dele, ki so jih bili mehaniki odščipnili. Jaz sem prestar, je pomislil. Kaj imam tukaj iskati? Ampak le kaj pa naj drugega počnem?

»Tukaj je!« je zarjovel vodja dirke z daljnogledom pred očmi. »Nebesa in pekel, tukaj je, vražji dečko! Pa ne bo zmogel, nikoli. Preveč smo zaostali.«

»Kdo od naših je še na progi?«

»Weber. Na petem mestu.«

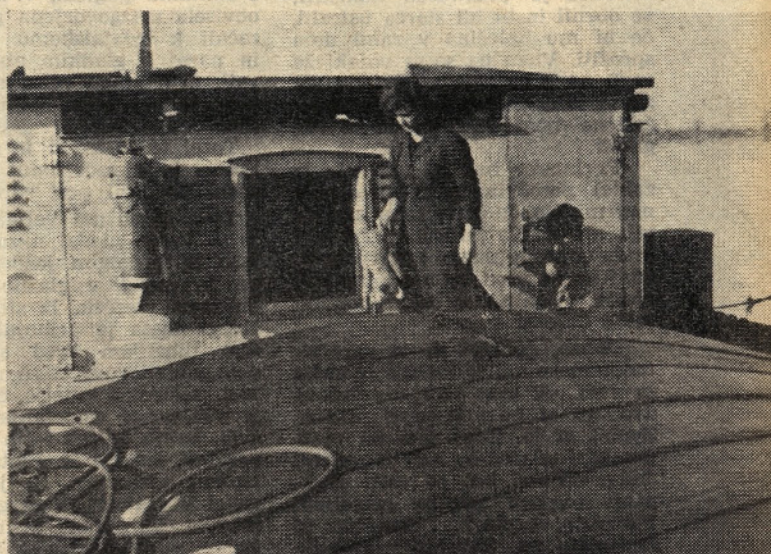
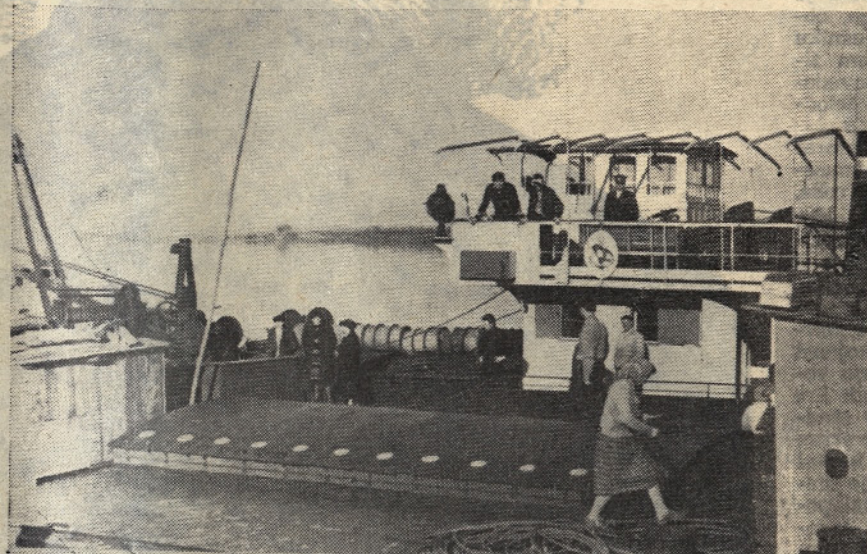
Torriani je zdijval mimo. Pomahal je in izginil. Vodja se je iznenada pognal v indijanski ples. »Duval je izpadel! In Torriani je pridobil štiri minute! Štiri minute! Sveta mati božja, varuj ga!«

Videti je bilo, kot da moli. Torriani je spet zmanjšal zamudo. »Na potolčenem kavnem mlinčku!« je zakričal vodja. »Poljubljam zlatega fantka! Vozil je povprečno skoraj devetdeset kilometrov! Rekord kroga!«

Torriani je pridobival z vsakim krogom. Clerfayt mu je hotel privoščiti veselje, vendar je čutil, kako grenak je postal. Šestnajst let starostne razlike ni kar tako. Toda vedel je, da to ni zmeraj držalo. Caracciola je z zlomljenim kolkom in peklenimi bolečinami dobival trofeje in mojstrske naslove pred mnogo mlajšimi vozači, Nuvolari in Lang sta po vojni vozila, kot da bi bila deset let mlajša — toda pride čas, ko se mora vsak umakniti, in vedel je, da je tudi njegov čas blizu. Velika melanholija športa je umik v meščanski poklic, če poprej ne umreš.

Dolga vleka šlepov na Donavi. Tako potujejo, pripéti za remorkerje, dneve, tedne, mesece, leta, desetletja... Plovejo po veliki reki proti Nemčiji ali s tokom Donave k daljnim obalam Črnega morja (zgoraj).— Ti jekleni čolni pa so hkrati tudi hiše in dvorišča, pa ceste in zabavišča čolnarjev in njih družin. Na njih so se rodili sami, na njih so dočakali svoje otroke, na njih jih sredi dela ujame tudi starost.

HIŠE NA REKI

Njihova življenja pripadajo reki, Donavi. Davno so že zapustili obale. Včasih, le dvakrat, trikrat v letu, se vrnejo na kopno, da uredijo šolanje otrok in se pogovore s svojimi. »Šleparji« jim pravijo. To ime so dobili po barki, na kateri živijo in služijo. Sto let bo že tega, odkar so s starimi »parobrodi« na kolo zapustili kopno njihov dedje. Danes je njihov poklic tradicija na veliki, neizčrpni reki Donavi, katere čud in navade poznajo bolj kot kdorkoli drug pod soncem. »Oh, pogan je ta Dunav, kadar se mu zahote! Kot razposajeno žrebe je — lahko ga miluješ, lahko pa te tudi useka s kopiti...« pravi stari krmilar Milan.

Šleparji jim pravijo. Šlepi so veliki čolni s ploškim dnom in širokimi trebui, ki lahko požoro tudi po več deset vagonov tovora. Lastnih motorjev nimajo. Vlačilci, remorkerji, si jih navežejo tudi po deset in več — kakršno velikost in tonažo pač dosežejo ta plavajoča železna skladišča-hiše — in jih v dolgi vleki s tokom ali proti toku prepeljujejo, težko otovorjene, od Regensburga gori na Nemškem pa do Izmaila na Črnem morju. To je pač najcenejši način tovorjenja!

Srečali smo se po naključju. V prahovskem pristanu se je pozibavala gruča zasidranih šlepov. Čakali so na vlačilce. Na obalo se je z razsvetljenih čolnov kradla muzika. Mlad šlepar je raztegoval meh male harmonike. Šleparji pa so plesali. Razigrano, zateglo vriskaje, po čolnarsko. Med njimi je krožil flaškon krajiškega vina.

»Sviraj, da te slišijo na breg!« je kriknil stari šlepar harmonikarju. »Jutri nam bo svirala košava.«

Uro kasneje je utihnili harmonika. Slišalo se je le rožljanje verig. Mala kolonija šlepov se je že pripravljala na pot po reki navzdol v Bolgarijo.

Na šlepu 26653, privezanem na ladjo »Circle«, stoji štiriletna Željka, hči starega čolnarja Filipa. Z rokami maha deklicam na obali, s katerimi se je zadnje tri dni igrala po donavskih peščinah v Prahovu.

»Vidite!« se je nekako opravičeval Filip, »tako plovemo več kot deset let. Tu nam je vse: hiša, dvorišče, park, zabavišče, cesta... Otroci rasto, ko dosežejo šolska leta, jih pustimo pri rojakih v Beogradu, Zemunu ali Apatinu. Mi pa — vedno tu na

vodi. Ponudili so nam stanovanje na Karaburmi. Nismo šli. Nismo še stari, da bi ostali na obali!«

Šlep potuje po reki. Na njem sta dve družini: krmilarjeva in šleparjeva. Delata skupaj. Ko prvi upravlja čoln, drugi počiva. Deset, dvajset, trideset dni potujejo šlepi brez pristajanja. Za tako dolga potovanja se je treba dobro pripraviti, založiti s hrano. Kdo ve, kaj čaka čolnarja na poti, kdaj se vrne v domovino? In ko včasih pristanejo, ne sme na suho, dokler ne prideta carina in policijska kontrola.

Filipov šlep je nov, sodoben. Dvoje udobnih stanovanj ima: kuhinja, spalnica, dnevna soba, otroška soba, shramba, parno ogrevanje... V njegovi dnevni sobi se čuje radio. To stanovanje je prijeten kotiček, ki bi si ga zaželel tudi v Beogradu. Ko se zvečeri in nad reko zateglo poje košava, se obe družini zbereta ob radiu.

V dolgih zimskih nočeh, ko plovejo mimo Lom Palanke, Silistrije, Ruščuka, prek Černih vod, se na šlepih plete pomenek. Zgodbe so si podobne kot člani iste družine: kako je Marka uklenil dol na Bolgarskem sredi reke led za več tednov in so mu volkovi zavijali okoli barke, kako je Šima odtrgalo in vrtinčilo v narasli matici pobesnele reke... So pač šleparji, na svoje čolne so vezali svoja življenja, na njih so rodili otroke. Pogosto izmučeni do kosti bentijo, da bodo pustili čolne »do trista djavola« brž ko prispejo v prvi pristan. Toda ta srd se poleže s prestankom košave, s prvimi popki vrbinja, s prvim pogledom na mirno reko, katere čud poznajo bolje kot kdorkoli drug pod soncem.

Če bi bil stari kmet imel še čas, da bi poiskal Pietra, bi se bili dogodki zasukali bolje kot pa so se, ko sta si hotela v njem huda sla in obup najti uteho, a je zagledal pred seboj poročnika Petersa, kateremu je pripisoval drugi izvir svoje nesreče. Tako pa je že neprišteven, enako kot njegovi kmečki predniki braneč svoje imetje tudi on v obupu skočil naprej in zamahnil po poročnikovi glavi.

Še med zamahom se mu je hčerka obesila za roko in sekirica je v ostrem švistu odsekala le košček uhlja, presekalala plašč in suknjič ter obtičala v ramni mišici.

Peters je prestrašen zakričal, se obrnil in bi bil starca ustrelil, če bi mu bolečina v rami dala sprožiti. Vtem pa so se vojaki že vrgli na pobesnelega Furlana, ga z vso težo zrušili na tla in obležali na njem, da se ni mogel več ganiti.

»Furlanska beštija, pes ti!« je zaklel poročnik in se prestrašil nad mislijo, če bi se rana zastrupila ali pustila posledice. Tri leta hude vojne je unesel zdravo kožo, zdaj ko se pred njim odpira življenje, bi ga pa na lepem pogubil takle betežni starec.

»Dobro, dobro,« se je zarežal, medtem ko mu je kri lila iz uhlja za vrat. »V tem nedogovorjenem dvoboju si imel ti prvo priliko. Zgubil si jo. Zdaj sem na vrsti jaz. Moj udarec bo bolj zanesljiv, deda: ob zori boš po vseh predpisih naglega sodišča ustreljen. Fucillato, capito?... Zvežite in zastražite ga. Zahrbtnih sovražnikov reši nas, o gospod,« se je posmehnil. Potem pa se je že pomirjen nakremžil in zavpil nad Mitom. »Obveži me, ne vidiš, da mi odteka kri v curkih!«

»Reši nas, o gospod,« je Mito raztreseno prikimaval hipno porojeni misli. »Strinjam se z vami, poročnik,« je dejal in si dal opravka z razmotavanjem zavojčka za obvezo, »rešiti se je treba zahrbtnih sovražnikov, kjer naletiš nanje, sicer bodo tvoja smrt. Dajte, da slečeva plašč. Hudega menda ne bo. Pomagaj,« je ukazal enemu izmed vojakov. »Srečo ste imeli, poročnik. Zahvalite pa se dekletu. Videl sem, kako je rešila vašo glavo... Da, dekle,« je prikimaval vprašujočemu pogledu. »Potrpajte, stopim po večjo obvezo, nekeje v hiši sem prejle videl belo cunjco.«

Peters je topo zrl za njim, potem pa svoje vojake, ki so z opustošenimi in zaraščenimi obrazi, iz katerih so govorile o trmastem življenju samo svetle oči, zdolgočasno, pa vendar v zaznavni napetosti z navzkriž položnimi puškami v rokah sloneli na ostenju.

Starega Furlana so bili medtem odgnali. Za njim se je bila spustila vsa družina, kar je v presledkih izpred hiše izdajal oddaljen nemir, v katerem so se ženski glasovi in jokajoči vzkriki motali z robotimi kletvicami moških, ki so odganjali ženske od svojega trdega posla s starcem.

Pietro pa je ostal. Poročnik je lahko opazil, da mož drhti in se trese kakor nemirna žival, ki bi rada zbežala, a se še ne more odločiti.

Medtem se je Mito vrnil in ko je nadel poročniku obvezo in jo zavaroval z najdeno hlačnico ženskega spodnjega perila, čemur sta posvetila robato šalo, je Peters pozval k nadaljevanju zastale akcije.

Eden od vojakov je od daleč posvetil v izbo. Motna svetloba se je prilepila na zadnjico visokega in zavaljenega vola s pšenično dlako. Veličastno je polnil prostor z omarami ob bokih in z nizko, počez k steni postavljeno posteljo pred seboj, ki pa je prevzela nalogo korita, s senom zvrhanega. Z rogato glavo je strmел čez svoj široki hrbet in spuščal v slapu blato, da je mlaskaje padalo na velik kup za njim.

»Ecco!« je drgetaje rekel Pietro in kazal z daleč stegneno desnico, kakor da naj ga veličastni prizor odveže za storjeno dejanje.

Vojaki so se, zdaj ta zdaj oni, s kratkimi pogledi, v katerih je obvisela nelizgovorjena graja, obračali k izdajalskemu priušniku in nazaj h gladkim oblikam živali, ki so tako očito napovedovale zadovoljstvo lačnim želodcem.

Torej to je to, si je zamrmral Peters in z zadržanim navdušenjem podbočil pest zdrave roke.

Tisti, ki so mu veljale besede, je še vedno gledal nazaj v svetlobo in z dolgim jezikom, ki si ga je prožil v vlažne nosnice, oblizoval smrček. Iz silne gmote živega mesa je prihajala z mirnim dihanjem vred spokojnost domačih hlevov, ki so nanjo vojaki, večinoma kmetje, četudi jim je bila nekoč vsakdanja, v strelskih jarkih in teh letih že skoro pozabili, kakšna je. Pietro je stal tamkaj z desnico, ki jo je stegoval k vratom, in je gledal poročnika. Na obrazu je imel rado veden, medel nasmešek in z njim izdajal neugodje pričakovanja, kakršno se polasča človeka, ki ve, da je bil napravil ostudno reč, ne pa, ali se je s tem prikupil ali pa mu morda celo grozi nevarnost.

Nihče mu ni privoščil pogleda.

»Ha!« Peters je pokazal na žival. »Odženite vola! Ne!« je premislil in hitro odkimal, »ne, kar tamle v izbi. Zunaj bi navalila nanj lačna armada. Ti pa, Mito, mu pošlji med oči nekaj tihih krogel. He, zaprite vrata!«

Se preden so zaprli vrata, je Mito pomenljivo pogledal dolgina in trenil z očmi na Pietra.

Dolgin s prebujajočimi čutili je razumel. Brž je dregnil Pietra in ga, začudenega, hitro rinil k vratom in ven. Preden jih je zaprl za seboj, je ves pozoren prestregel Mitov zgovorni pogled in videl, da je močno prikimaval.

Mito je pomeril in od blizu sprožil med dvojce svetlih in že osuplih oči.

Živali so oslabele noge.

»Ker na vse zadnje gremo nazaj med ljudi,« je dejal Mito.

Vol se je zamajal in se scela zvalil k omari. Pod težo so zahreščala in se vdrla vrata.

»Kaj?« je vprašal Peters.

»Ah, nič, poročnik,« se je posmehnil Mito in se čudil temu, da je pozabil reči »gospod«. »Šinilo mi je v glavo, kakšni ljudje se bodo šli od zdaj naprej ljudi.«

»I, taki kot doslej, verjemi, samo ne več pasje sestradani. Če se ti, Mito, od lakote blede, poskrbi, da bo vol brz odrt. Aló!«

ERNEST ADAMIČ

je zožil oči, »fantje, zdaj pa na delo!«

Vola so razkosali.

Preselil se je nad male ognje okrog hiš. Tam se je še nadalje obračal na obeljenih jagnedjih količih. Potem se je od tod razšel še na pol presen v želodce.

Daleč na cesto je dišalo po slastnem pečenem mesu. Privabljal je ljudi iz bežeče reke, in izza debel med hišami so se utrinjali pa prihajali kot v malih potočkih k ognjem.

»Preklete me rama boli. Ko bi se moral s polnim želodcem počutiti kot mali bog, me pa zmemrom bolj zbada, peče in ne pusti mirno dihati. In zgolj zaradi pobesnelega kmetavza,« je Peters dejal srdito in si mezinem roke, v kateri je držal cigareto, otipaval obveze.

»O, manjka vam za noht lepote, poročnik,« se je pošalil Mito, da bi ga razvedril in odvrnil od mračnih misli. »Imenitna reč takle spomin na vojno.«

»O, da bi te... Zamenjavja... Še ramo si vzemi.« Puhnil je dim in gledal, kako si je skozi odsvite ognja iskal pot proti nočnemu nebu, po katerem je letelo od-

daljeno topovsko grmenje primikajoče se fronte.

»Kam ste vtaknili starega?« je poizvedoval Peters in poškilil na Mita.

Mito se je počasi prevadil od plaho brlečega ognja, v katerega je bil doslej gledal brez misli, na komolce, bliže k poročniku. »Imamo ga,« je pojasnil, »v umazani kozji staji zadaj za onole hišo. Dva naša pa mu delata družbo.«

»Dva? — Kje so pa ženske? Tista črna? Saj so nekaj kričale prej? Gotovo so ga hotele oteiti. Furlani, posebno ženske,« je razpredal spomine, »imajo vročo kri in hudo vznemirljiva čustva... včasih pa žaljivo ledena lica in zaničljivo ponosna čela. To poznam,« je dostavil. — »Dekle —?«

»Zginilo.«

»Al — In ostali?«

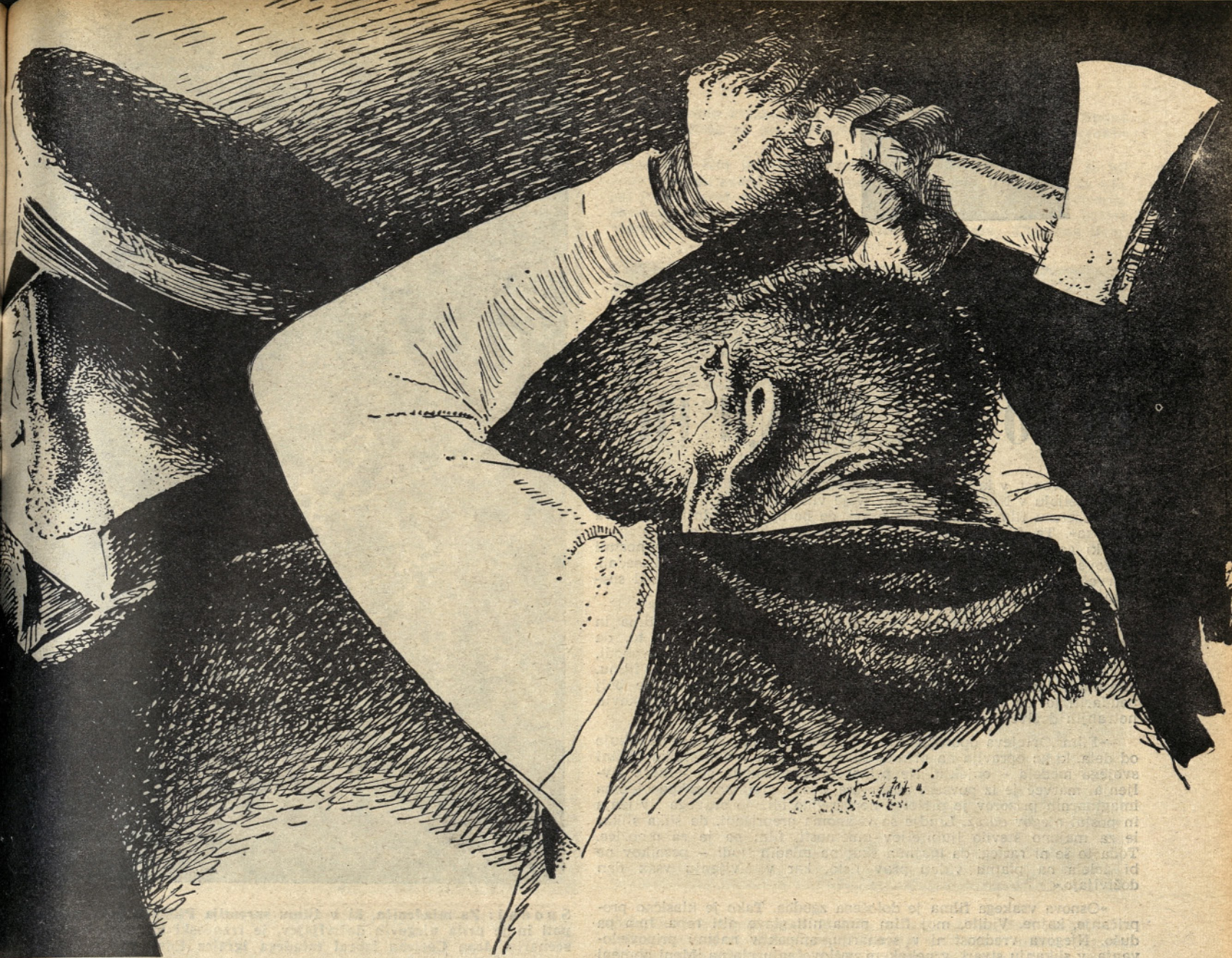
»Tam ni nikogar.«

»Saj je menda imel koga. Pa ne, da bi ga bili zapustili iz gole strahopetnosti.«

»To se dogaja.«

Premolknila sta.

Peters se je premaknil in od male bolečine v rami namenoma tiho zastokal, ker je nenadno potreboval nekaj, da bi ujel ravno-

smrt ob zori

težje, ki je zanihalo njegovo odločitev, da bi moža ustrelili.

»Se vam nemara smili? — Meni se ne.«

Mitove besede so nagnile tehcnico.

»Meni? Sploh ne,« se je hitro in srdito našopiril Peters. »Ni govora. Si že doživel, da bi bil enkrat samkrat požrl odločitev, ki sem jo dal vedeti? Ukaze smo pri nas izvajali eins-zwei...«

Zasačil se je, da se čudi nad tem, da ga je začela zanimati moževa usoda, kakor da se je nenadoma, proti svoji volji, nekam zapletel in mu to povzroča telesno neugodje.

Vojaki okrog ognja so v odsvitu svetlobe mirno ležali zviti v klopce, sopli in molčali. Poznali so poročnikove eins-zwei odločitve iz strelskih jarkov na Piavi, in morda jih je zgolj stari strah še držal na povodcih, da ga spremljajo, ko sredi splošnega poloma že ni imel nobene pravice več biti njihov poveljnik.

Kljub vsemu pa le imam zveste ljudi, se je tiho veselil Peters. Skoro nihče iz moje čete me ni zapustil, čeprav so se me zaradi moje odločnosti bali. To je pač

cena zaupanja. Vedo, da jih bom le jaz popeljal do domačih pragov skozi vse nevarnosti. Ni razloga, da bi prav zdaj popustil.

»Pihnil ga bomo na kraju, kjer ljudem ne bo na zobeh.«

»Zakaj ga niste takoj?« je vprašal Mito z radovednim očitkom.

»I, —, je zategnil poročnik, da bi dobil odlog in se spomnil na vzrok, »saj mi samemu ni jasno. E—, zato pač, ker mi je odpovedala mišica v rami. Saj pritisnil sem, pa ni šlo. Sicer pa, če misliš, da se kesam ali bojim, ga počim jaz, in takoj, da ne bo odlašanja. Ali pa si si ga izbral ti, ki si tudi mnenja, da ni vreden usmiljenja?«

»No, no.« Mito se je suho posmešnil. »Ne hodim rad v tuje zelje. Kar vi ga dajte, saj imata račune vidva. Jaz niti malo ne.«

V Mitovem glasu je nekaj novega, si je dejal. Neka struna zveni zdaj določno, jasno, tako kot podrejenega vojaka še ni slišal odgovarjati. Tako nemara človeku stopa v glavo, ko odpoveduje pokorščino, je pomislil. Poznam nekaj takih primerov.

Pazljivo ga je pogledal v obraz. Mito je imel zaprte oči, lica zar-

dela od žerjavice, ki je mirno svetila vanj. Pa vendar drugačen obraz kot do teh dni. Nedostopen.

Ne bom krvnik in nič več mi nima ukazovati, si je Mito dajal pogum. Natanko si ni mogel pojasniti, zakaj se mu je kar na lepem uprla pokorščina. Do danes je veljal stari red, tak, ki se mu ni znal upreti, no, sploh mu na misel ni prišlo kaj podobnega. Zdaj pa se svet podira. Zastave so pohojene. Svoboda prihaja z gromom in ognjem.

Svoboda... Kaj je?

Nevidno okovje, ki ga proti lastni volji priklepa na Petersa, v kompanijo, v silni vojaški stroj, svoboda prav gotovo ni. Odtrgali so jih od domov in jim dopovedali ali pa jih z grožnjami težkih kazni prisilili v vojaške suknje, ki so jih bili oblekli z neko čudno radostjo. Potem so z vedno večjim navdušenjem streljali in prebadali namišljene sovražnike. Vreče s slamo, v katere so se zaganjali z noži na puškah, so pozneje zamenjali neki tuji ljudje iz nasprotnega tabora. Vse na ukaz. Pogrnalo je strupeno seme sovraštva.

To nevidno okovje je odpadlo. Pojavil se je človek. Dom in pri-

jatelji, če to še kje je. Vesel poromek; dekle.

V premišljanje so se oglasile poročnikove besede. »Dolóži, Mito,« je dejal, »ogenj je že skoro preč... Koliko sodiš, je ura?«

Mito je dregnil v žerjavico in pustil v njej kosček deščice. Ozrl se je po tistem delu neba, ki ga še ni zastrla vlažna in hladna sparina. »Nekako četrta ali peta ura. Voza ni več zgoraj. Pet, šest, kaj vem. Približno.«

Pomislil je daleč na kraj noči in čez hribe v brežuljek v ovinu samotne doline. V hišici diši sedaj po novih, sladkih krljih. Na kmečki peči drnjuha pod nizkim stropom ostareli oči in mirna ura na steni z mehkim tik-takanjem odmerja čas.

Moram mu poplačati, je razpredal Peters. Strupeno seme je treba zatreti, sicer pogineš ti od njega. Da se je kmetavs upal! Njega!

Kdo sem jaz?

Sinoči sem bil še gospod poročnik, a danes... in jutri? Kakšno življenje me čaka, ker nisem utegnil postati še nič? Ne prej ne

TO BO MOJ ZADNJI FILM

V Provinci, v kraju, kjer je Dante zasnoval svoj »Pekel«, v filmskem ateljeju v Nici in v vrtovih svoje vile na Azurni obali je posnel Jean Cocteau film, za katerega pravi, da bo njegov zadnji: »Orfejeva oporoka«. Ta filmska pesnitev, ta nenavadni balet skozi prostor in čas, ki ga ustvarjalec sam imenuje: soočenje Pesnika z osebnostmi njegove lastne intimne mitologije, je ne samo po njegovih besedah, marveč tudi v resnici nekaj posebnega in nenavadnega. Še med snemanjem je Cocteau sam pripovedoval o svojem filmu takole:

»Marsikdo me vprašuje, kakšna zveza je med vsebino filma in njegovim naslovom. Prav nobene ni. Naslov pomeni edino to, da bo to moj poslednji film, ki pa je v vsem in še najbolj po svobodi, s katero je ustvarjen, povsem podoben mojemu prvemu filmu, »Pesnikova kri«. V njem igram sam sebe, s čimer hočem še bolj poudariti to, da je vse, kar v filmu pripovedujem, odraz pesnikovih notranjih doživetij.«

»Film »Orfejeva oporoka« tudi ni avtobiografski. Zelo se razlikuje od dela, ki ga opravlja na primer slikar, ko slika v neposredni bližini svojega modela – objekta. Ne pripoveduje epizod iz modernega življenja, marveč je iz povsem nasprotni strani: s slikanjem popolnoma imaginarnih prizorov je prišel v neposredno bližino pravega življenja in postal njegov odraz. Ljudje so večinoma prepričani, da slika slikar le za majhno število ljubiteljev umetnosti, film pa je za množice. Toda to še ni razlog, da majhna skupina mladih ljudi – pesnikov ne bi želela na platnu videti prav tisto, kar v življenju vsak dan doživljajo.«

»Osnova vsakega filma je določena zgodba. Tako je klasično prepričanje, kajne. Vidite, moj film nima niti glave niti repa. Ima pa dušo. Njegova vrednost ni v scenariju, ampak v načinu pripovedovanja, v slikanju stvari, v nekakem počlovečenju platna. Meni pomeni veliko več, da lahko pustim duha, da neovirano oblikuje in ustvarja, kot pa bi že vnaprej doziral elemente, iz katerih naj bi nastal film. Zato se je v tem filmu razprostrl najpopolnejši svet domišljije, svet, kjer nihče ne spi in nihče ne počiva, zakaj taka je neutrudljiva, še v snu snujoča pesnikova domišljija. V tem svetu, kjer se srečujeta izrečeno z neizrečenim, izpovedano z neizpovedanim, že v tem svetu je dana našemu delu osnova genialnosti.«

»V filmu »Orfejeva oporoka« zato ni zgodbe v tistemu smislu, v katerem si jo navadno zamišljamo. Po drugi strani pa ima vsak prizor v filmu svoj začetek, svojo sredino in svoj konec, torej svojo zgodbo. Ti prizori so številne, zaokrožene zgodbe, iz katerih je komponiran moj film, kakor glasbeni stavki iz not in celotna kompozicija iz posameznih stavkov.« Jean Cocteau, eden najslavnejših še živčih Francozov, pesnik, dramatik, romanopisec, ustvarjalec nepozabnih filmskih umetnin in član Francoske akademije pripoveduje sam takole:

»V filmu »Orfejeva oporoka« je zelo malo karakternih vlog. Kar pa jih je, so izredno težavne in to prav zaradi svoje kratkosti. Le nekaj mojih dobrih prijateljev se je odločilo, da bodo prevzeli te vloge. Res je njihova največja težava v tem, da morajo njihovi interpretatorji v skopo odmerjenih minutah, ki so jim odmerjene, dati svojemu liku in zgodbi, ki jo pripovedujejo, začetek, vrh in konec ter v izredno kratkem času podati vso globino značaja, ki ga predstavljajo.«

»Film bo črnobel, zakaj barve so proti mojim načelom. Prav nasprotno, kot pri slikanju, bi se barve bile s popolno abstrakcijo mojega filma.«

»Sprašujejo me, če bodo ljudje zadovoljni z mojim filmom, ko se večinoma nagibljejo k občudovanju filmov dvomljive vrednosti. No, mislim, da tako hudo ni. Vendar, treba je razumeti enkrat za vselej, da je pri ocenjevanju velikih del vedno v večini tista stran, ki jih odklanja. Velika dela ustvarjajo geniji. Sestavni deli genialnosti pa so pravzaprav napake, ki jih genij izraža na svoj, vendar pozitiven način, tako da postanejo primeri svoje vrste.«

»Dejstvo pa je, da nudi pravi filmski jezik veliko več izraznih možnosti kakor vsakdanji živi jezik, zakaj ta postaja od vsakdanje rabe že izrabljen, vsakdanji. Naša naloga je torej, spoznati, kaj je ta film nekoč bil. To pa bomo spoznali s pomočjo filmskega jezika, ki ima za razlike od pisanega in govornega jezika čudovito lastnost, da nas popelje z isto lahkoto v vsakdanjost kakor v abstraktni svet.«

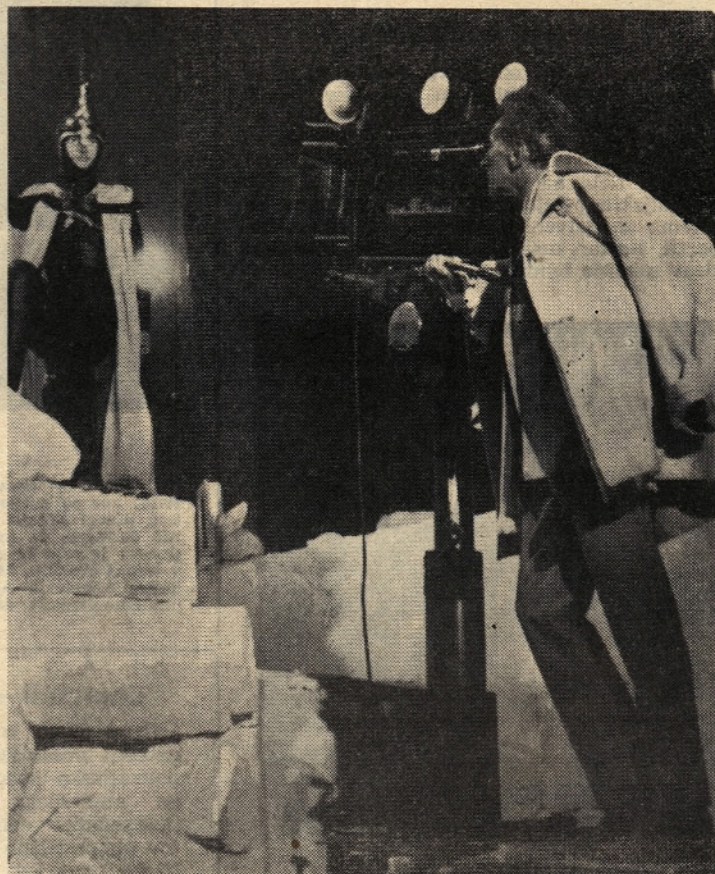
Spodaj: Za mladeniča, ki v filmu spremlja PESNIKA na njegovi poti in je priča njegovih doživetij, je francoski igralec, režiser in scenarist Jean Cocteau izbral mladega igralca Edouarda Dhermita.

Levo: Pablo Picasso, Luis Miguel Dominguin, Jacqueline Roque in Lucia Bose so priče PESNIKOVE smrti v »Orfejevi oporoki«.

Spodaj: Kot igralec, režiser in scenarist svojega filma je bil Jean Cocteau nekaj časa za kamero, potem pred njo in spet za njo, saj je sam igral, režiral, iskal snemalne kote v posameznih prizorih. skratka vse. V zgornjem kotu vidimo pred kamero Minervo, katere vlogo je veliki umetnik zaupal »Miss Univerzum«, Claudine Oger.

Spodaj: Yul Brynner, v vlogi vratarja, je eden izmed Cocteaujevih prijateljev, ki so se odločili odigrati težavne vloge v nenavadni združitvi resničnosti in fantazije Cocteaujevi »Orfejevi oporoki«.

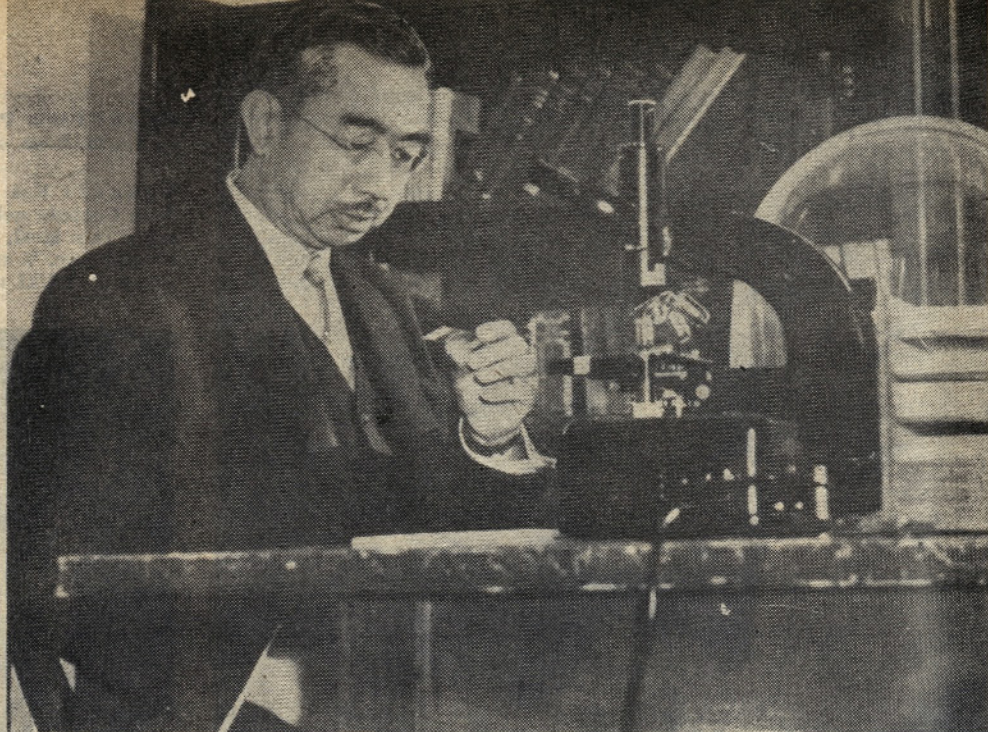
Oslepljeni Ojdipus, Jean Marais, je zaigral tragično osebnost iz mitologije s pretresljivo prepričljivostjo velikega filmskega igralca. Vsekakor je Ojdipus ena njegovih najboljših stvaritev na platnu.

Medalja za Sedova

Ob proslavi 12. obletnice Nemškega društva za raketno tehniko in vesoljske polete v Heidelbergu so izročili sovjetskemu učnjaku profesorju Leonidu Sedovu Oberthovo medaljo, najvišje nemško odlikovanje za raziskovalno delo na področju raketne tehnike in vesoljskih poletov. Ob predaji medalje je ruskemu znanstveniku čestital sam Hermann Oberth, nestor nemških učenjakov, raziskovalcev raketne tehnike.

Biologija — cesarjev konjiček

Japonski cesar Hirohito, ki je pred dnevi dopolnil 59. leto starosti, še zdaleč več ne pomeni tisto, kar so njegovi predhodniki in nikakor ne igra več take vloge. Z božanskih visin, kjer je nekoč plaval prestol cesarjev Vzhajajočega sonca, je stopil na zemljo med svoje podložnike. Zato ni nič čudnega, če ima tudi svojega konjička. V prostem času se namreč ukvarja z biologijo. V tej panogi je celo že dosegel sloves strokovnjaka. 124. japonski cesar je svoja znanstvena dognanja zbral v nekaj zvezkih. Mikroskop, ki je na sliki ob cesarju v njegovem laboratoriju, je darilo zahodnonemškega kanclerja Adenauerja. Cesar Hirohito, ki je tudi s privolitvijo v poreko svojih otrok s člani neplemenitaških družin pokazal precej smisla za novo dobo, je med Japonci dokaj priljubljen.

Churchill — slikar

Pred dnevi je na avkcijiski prodaji umetniških del dosegla pokrajinska podoba nekdanjega angleškega ministrskega predsednika ceno 4700 funtov ali približno 12 in pol milijona dinarjev. To je doslej najvišja cena, ki jo je kdajkoli dosegla slika kakega še živečega angleškega slikarja. Churchill je sicer med angleškimi postimpresionisti že priznan in cenjen slikar, vendar je gotovo šla slika tako dobro v denar predvsem zato, ker je pač bila »pravi, spoštovani Churchill«, razen tega pa je bila prodana na posebni dražbi, kjer so bili dohodki namenjeni pomoči razseljenim osebam. Celotna Churchillova zbirka slik v njegovem domu v Chartwellu šteje danes nad 400 platen, kar predstavlja po ocenah strokovnjakov vrednost okoli milijon funtov, zato ni nič čudnega, če hišo bivšega predsednika stalno varujejo štirje policisti.

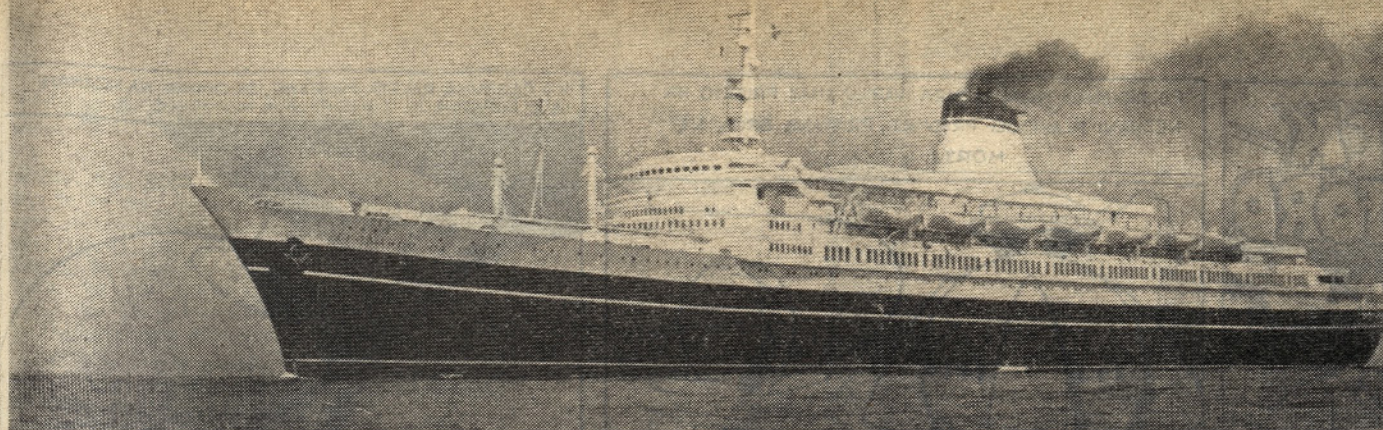
Kaj je z Bormannom?

Vest, da je zloglasni vojni zločinec, polkovnik SS Adolf Eichmann v izraelskih rokah (kakor se zdi, je skupina izraelskih agentov, ki ga je iskala od prvega dne ustanovitve izraelske države, Eichmanna odkrila nekje v Argentini, ga ugrabila in z letalom prepehljala v Izrael, kjer mu bodo sodili), je obudila govorice o možnosti, da se po svetu, največ v Španiji in v Južni Ameriki skriva še veliko število nemških vojni zločincev, za katere so mislili, da so že zdavnaj mrtvi. Eden teh je zloglasni gestapovec Martin Bormann (na sliki), ki naj bi se po podatkih izraelske obveščevalne službe skrival med nemškimi izseljenci nekje v južni Braziliji.

Zmagovalca

Južna Amerika z nekaj milijoni italijanskih izseljencev, predvsem pa Argentina z glavnim mestom Buenos Airesom, je obljubljena dežela za sodobno italijansko lahko popevko in za njene izvajalce. Nedolgo tega je bil v Buenos Airesu festival italijanskih popevk. Prostor, ki sprejme okoli 15.000 gledalcev, je bil vsak dan razprodan. Zmagala sta pevka Nila Pizzi in naš ljubljanski znanec Giorgio Consolini.

Pred prvo poskusno vožnjo najmodernejšše potniške ladje

Ponos italijanskega ladjedelnštva in trgovske mornarice, »la nave ammiraglia« *»Leonardo da Vinci«* (33.000 BRT) je dvignila sidro in opravila prve poskusne vožnje. Za prva štiri potovanja v New York, na katero bo šla ladja po 30. juniju, so prodani že vsi prostori, večina pa tudi že za naslednjih šest mesecev. Ladja je dolga 232 metrov, široka 28 in visoka 45 metrov. Vozi s hitrostjo 42 km na uro. Pri gradnji so uporabili 12.000 ton jekla in 200 ton zlitin. Električna centrala na ladji bi lahko razsvetljevala mesto s 150.000 prebvalci. Električni kabli na ladji so dolgi okoli 500 km, večji del vode, ki jo dnevno porabi, to je okoli 700 tisoč litrov, pa predestilirajo kar na ladji iz morske vode. Na ladji je 524 kabin, v katerih je prostora za 1324 potnikov. Vsi prostori imajo klimatske naprave, palubo za sončenje v I. razredu pa lahko tudi pozimi z infrardečimi žarki »opremijo« s poletnim soncem in temperaturo. »Leonardo da Vinci« je prva ladja na svetu, ki ima tudi naprave za prenos glasbenih programov. Značilno je, da v opremi in udobnosti posameznih razredov tako rekoč ni večjih razlik. Ladja je veljala 25 milijard lir.

Njeni dragulji

V zadnji noči preteklega meseca so neznani vlomilci odnesli iz hiše v Londonu, kjer stanujeta Sophia Loren in njen mož Carlo Ponti, ves igralkin nakit, vreden nad 300 milijonov dinarjev. Znan italijanska igralka se je mudila v Londonu zaradi snemanja filma »Milijonarka«. Dragulje je imela navadno spravljene v neki švicarski banki, v Londonu pa jih je vzela, da ne bi kot milijonarka nastopala z lažnimi. Tatovi so vdrli ponoči v vilo, preiskali spalnico, našli zaklenjeno usnjeno torbico z dragulji, jo prerezali in dragulje odnesli. To se je zgodilo medtem, ko je igralka na letališču čakala moža, ki je imel priti iz Švice. Agenti Scotland Yarda so za zdaj ugotovili le to, da so bili na delu strokovnjaki, ki niso zapustili nobenih prstnih odtisov in tudi skozi okno prav mojstrsko vdrli. Ta tavana je bila največja po letu 1924, ko so vlomilci odnesli zbirko draguljev v vrednosti 250 tisoč funtov sterlingov. Igralka je obljubila tistemu, ki ji pripomore, da pride nazaj do svojih draguljev, 20.000 funtov, kar pomeni kakih 35 milijonov dinarjev ali približno desetino vrednosti ukradenih draguljev.

Skoraj istočasno je postala žrtev spretnih tatov tudi soproga znanega ameriškega filmskega igralca Gregoryja Pecka. Tudi Peck se mudi v Angliji, kjer snema film »Navarinški topovi«. Tatovi so vlomili v njegovo vilo v bližini Ascotta in njegovi ženi Veroniki, bivši novinarki francosko-ruskega porekla, ukradli krzna v vrednosti 10000 funtov (18 milijonov dinarjev).

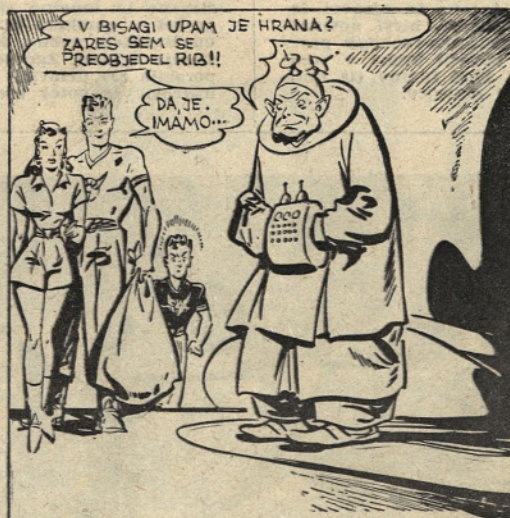
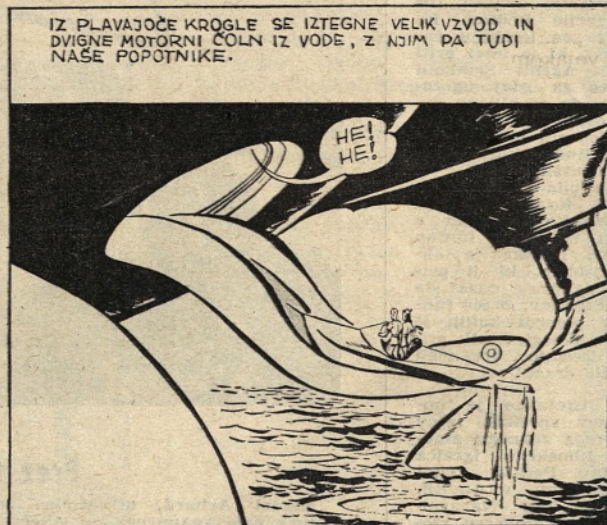
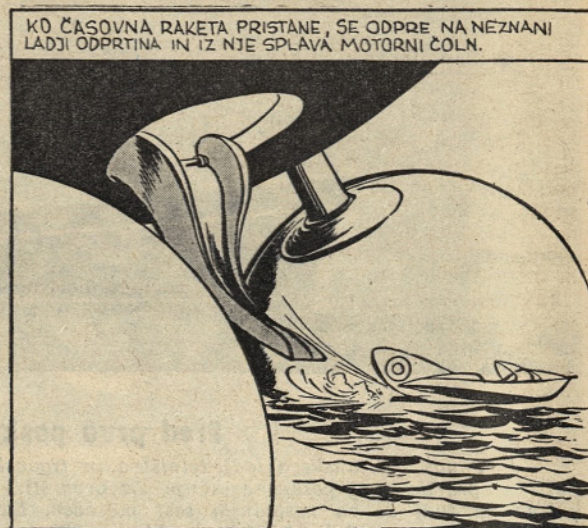
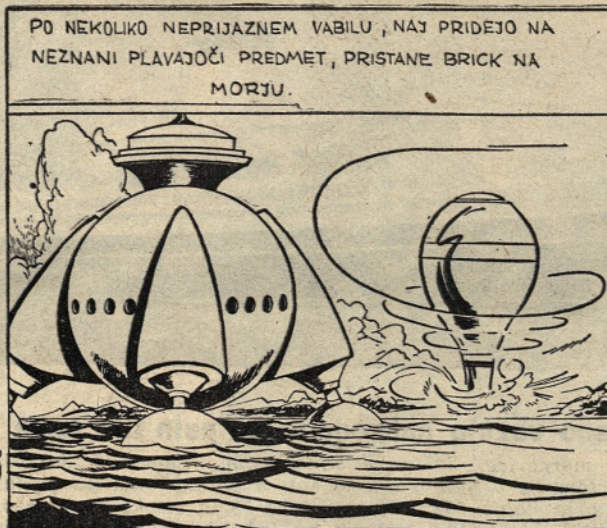
Brez trikov

Marcel Achard, ustvarjalec znamenitega dokumentarnega filma »Zmaga nad Anapurno«, je odločen nasprotnik in sovražnik tako imenovanih alpinističnih thrillerjev, gorskih filmov, polnih lažne romantike, zlagane in umetno skonstruirane fabule ter filmskih tsikov. Zato je posnel v gorskem masivu Mont Blanca alpinistični film »Zvezde na opoldanskem nebu«, ki je vzor filma, kakršnega si v tej zvrsti predstavlja Achard. Zgovorno je dejstvo, da je 13 ljudi za 13-minutni prizor porabilo 835 delovnih ur. Naša slika kaže snemanje v višini nad 3500 metrov. Ves potek brez trikov, da celo brez teleobjektivov.

Pojedina pa taka!

Ko je bil pred nekaj tedni v Bologni mednarodni kuharski festival, so med drugimi dobrotami spekli tudi kar cellega 400 kg težkega danskega vola. Danski kuharji, ki so se pripeljali iz Kjübenhavna z letalom, so vrteli vola na velikanskem ražnju kar na prostem, oblečeni pa so bili v zgodovinske noše starih Vikingov. Skoraj 2000 porcij, ki so jih pripravili iz pečenega vola, so razdelili med gledalce ob »Danskem tednu« kuharskega festivala.

poslej, nič. Toda zdaj, ta hip. Ta čas je še moj. Morda bo smrt, ki sem jo namenil za povračilo, najbolj upravičeno dejanje od vseh smrti, ki sem jih pripravil ljudem, ki jih nikoli prej nisem videl, pa jih je vendarle odpihnila moja krogla eins-zwei-drei.

Bes nad negotovostjo, nad silami, ki so porušile skladen red, kakršen mu je zagotovil redni dnevni obrok najboljših cigaret, menažo z rumom, mesečno gažo, erarično uniformo in orožje ter konja, ki je poročnik že imel pravico do njega pa izgleda na napredovanje, pa dodatek za veliko srebrno medaljo vsak mesec. Bes nad ranjeno mišico in odsekan del mečice in nad praznimi jutri, vse to je zahtevalo, da se masčuje in četudi na potaplajočim se včerajšnjim dnem uveljavi svojo voljo. Zato, da bi verjel v samega sebe.

Z lastno roko mu sprožim kroglo v tilnik...

Grmenje topov se je prestavilo bliže. Slišati je bilo posamezne eksplozije, streljanje in kratek reget strojnih pušk.

Po nebu je plalo, kot bi pahljal veliko pahljačo iz prosodno rdeče tvari.

Na cesti je nemir ljudi z vozmi, peš in jež dobil živčen pospešek.

Ob ognjih so se prebujali in mnogi vstajali tako, kot so bili utrujeni legli — z nahrbtniki na ramah, in se majavo poganjali proti nočni cesti med drevoredom topolov. Temna reka ljudi, vso noč zvonkljaje s čutarami in orožjem, drsaje po tleh, hreščaje s kolesi in tiho sopé jih je omrtvičene vsesavala in odnašala s seboj proti vzhodu.

Izgubljena krogla iz daljave je tenko žvižgaje in turobno pojemale preletela nizko med topoli.

Zvižgala je mimo kmetovih ušes, ko so ga vojaki sunili k deblu in mu na oni strani zvezali roke, da je objemal drevo. Trgal se jim je bil iz rok in kričal, dokler mu niso bili prevezali ust, nakar se jim je samo še pulil, klecnil na tla, da so ga morali vleči in slednjič nesti k drevesu.

Vojaki so molče opravili poročnikovo zapoved in odstopili.

Peters je iz usnjenega toka ob pasu počasi potegnil Fromerico kalibra 6,75 mm in jo, hladno od noči, potehtal.

Ko je prišel na korak za obsojenca, je v hipu pretehtal vse razloge, zaradi katerih bo izvršil sodbo, kakršno je bil izrekel. Lotil se ga je mračen občutek, da so vsi razlogi sredi velikega poloma brez vrednosti. To je čas, ki piše nove zakone in razveljavlja stare.

Mož je samo branil svoje. Prav. Imel je svojo pravico.

Toda hkrati je ogrozil njegovo. Usekal je bil po njegovem življenju in če ne bi bilo one male, črne lepote, bi ležal mrtev. Pravzaprav, če odšteje lepoto, je mrtev.

To mu zdaj vračam.

Vsi so ga zapustili. Tudi črna dekle, ki si je bilo priželo njegove roke, roke, s katerimi zdaj objema topol, hladno drevo, namesto njenega toplega stasa.

Sam. Zapuščen od vseh. Nič vreden. Zla sreča z njim. Nobena stvar ne priča zanj.

Vojaki opazujejo. Čakajo, kaj bo storil poročnik.

Kroglo!

Truplo se je zgruzilo. Obmolčalo je s klecnjenimi, brezmočnimi koljeni proti tlu ob deblu.

Se tisti kratki hip, ko je bil sprožil, je spoznal, da ga bo ta smrt skelela vse življenje.

En sam komaj slišen pok iz cevi, namerjene točno v tilnik in podre se svet, koliko ga je še obstajalo.

Mito je pristopil in namignil vojakom.

Odvzeli so mrtveca in ga zlagoma položili na hrbet. Potem mu je Mito odvzel obvezo z oči.

»Poročnik,« je dejal tiho. »Poglejte si ga zdaj. Morda ga še poznate. Nekaj mi pravi, da boste imeli drobno pripombo.«

Zora je že rahlo svetila po obrazih.

Poročnik je stopil k mrtvecu in ostro pogledal. Nato je začudeno razprl oči, pogledal Mito in sluteč nekaj neznanskega, vprašal:

»Kdo je ta človek? Ne zdi se mi podoben staremu. Ali —?«

»Da.«

»Pietro?«

»No, saj pravim, da.«

»Pietro...« je ponovil poročnik.

»On. Podlež, ničvrednež, kakršne je treba uničiti. Se še spomnite teh lastnih besed? Tudi jaz sem bil takrat vprašan: kakšni ljudje se bodo šli od zdaj naprej ljudi?«

»Le kako si se mi drznil podtakniti Pietra?« je vprašal Peters z grozečim prizvokom.

»Samo volja večine, poročnik. Premislite in vprašajte se, če ni ta sodba najboljše, kar smo naredili v zadnjem času,« je vljudo dal poročniku v premislek in pomežiknil svojim vojakom.

»To ste torej storili,« je del poročnik s skelečim občutkom. Grlo se mu je posušilo, zato je spravi iz sebe samo tiho vprašanje. »Kaj ste naredili s starim?«

»E, spustili smo starega. Zbežal je z ženo, s tisto lepo svojo hčerko in drugimi otroci. Debelo so gledali, toda govorica naših rok jih je šinila v pete.«

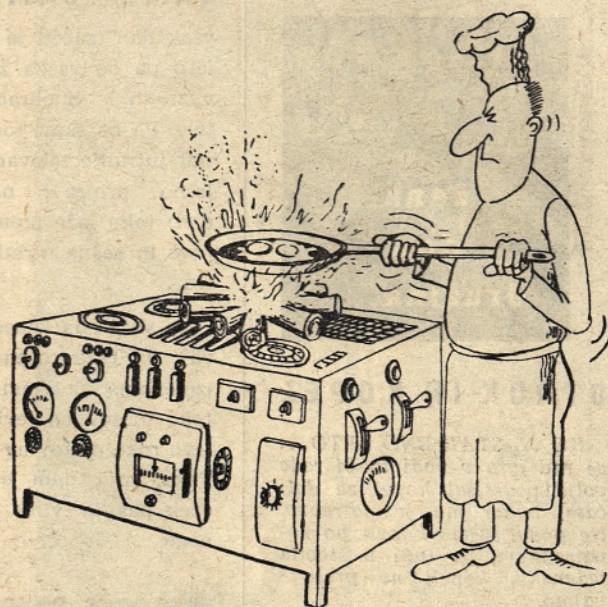
Peters se je zamislil. Veliki pritisk, ki se je bil naselil, je odnehal in se umaknil sproščenju: »Hvala ti,« je dahnil pa zaman iskal primernih besed, da bi z njimi povedal, kaj čuti, pa tudi povedati ne bi znal, ker se še ni zbral, da bi se že mogel preseliti iz sveta, kjer je vladalo vojaško vzdušje v svet, kjer začenjajo veljati stvari, na katere je bil že pozabil, a je vedel zanje, le da jih je z drugimi častniki vred smatral za civilno osladnost.

Potem pa je s strogim zamahom roke k čepici salutiral. Počasi obračaje glavo od Mita k dolgemu in drugim vojakom njegove kompanije je vsem izrekel nemo zahvalo.

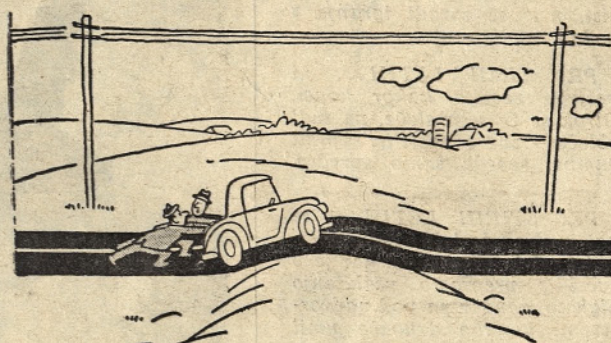
Fantje, rešili ste me za naprej, jim je klical v duhu in se zahvaljeval. Utegnili bi postati ljudje, ki se bomo lotili graditve bolj pametnega sveta kot je ta, iz katerega bežimo.

Mito je pokimal, kot bi uganil njegovo še ne prečiščeno misel, nato pa se je živo zganil in hitro zaskrbljeno vzdiknil:

»Spet krvavite iz uhlja, oj! Naj vam prevežem rano,« je dejal in nerodno začel brkljati po svojih žepih.

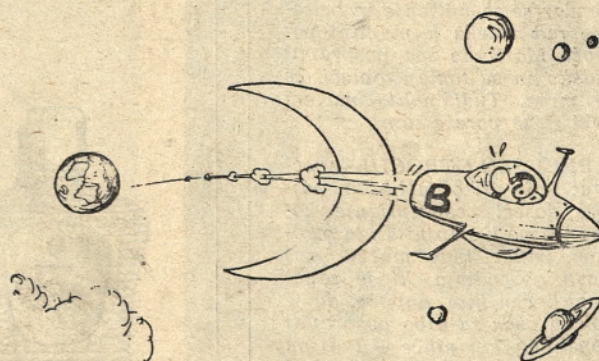
Elektronska kuhinja

— Res, v klancih moj avto ni posebno močan ...

— Se ti ne zdi, da so bili domačini nocoj nekoliko nemirni?

— Vsa sreča da je šel prvi krajec. Pomisli, če bi bila polna luna!

žena dom družina

OTROK IN KOPEL

KO JE STAR ENO LETO... se rad igra v vodi in bi rade volje podaljšal kopel za dalj časa, kakor mu je potrebno. Ne podaljšujemo kopeli po nepotrebnem, pa tudi v številu tedenskih kopeli ne pretiravamo.

KO IMA DVE LETI... rad pomaga, ko ga umivamo, rad si sam umiva in briše roke, vendar pa ne zato, da bi bil čist, marveč zaradi igranja z vodo.

PRI TREH LETIH... ni večjega veselja kakor kopel. Otrok se že sam sleče, pa tudi obleče — zna odpreti in zapreti gumbe, seveda samo spredaj.

PRI ŠTIRIH LETIH... se naš malček že lahko sam umije in v sploh opravi vse, kar je v zvezi s preprosto vsakdanjo higieno, vendar pa pod nadzorstvom, ker bo drugače umil samo nekatere dele telesa, na druge pa bo neprenehoma pozabljal.

KO JE STAR PET LET... se lahko okoplje sam — se namili, oplakne in obriše ter tudi obleče. Seveda pa je potrebno še nadzorstvo.

PRI ŠESTIH LETIH... se mu že začenja vzbujati odpor proti umivanju. Če ga pustimo brez nadzorstva, se ne bo temeljito umil. Ko se oblači in slači pušča navadno stvari tam, kjer »padejo« od njega.

S SEDMIMI LETI... se koplje otrok sam. Nekateri otroci še zahtevajo mamine pomoči. Tako deklice kakor dečki se radi kopljejo, ne marajo pa si vsak dan umivati vratu in nog.

KO IMA OTROK OSEM LET... zna že sam pripraviti kopalnico in se rad koplje, vendar se za miljenje in brisanje rad zateka k mamini pomoči. Marsikdo zna pospraviti obleko in se topleje obleči, če je mraz. Tudi nohte na eni roki si že poreže sam!

PRI VSEH OTROCIH — večkrat tudi pri odraslih, je najtežje doseči pospravljanje kopalnice po kopanju! Toda otrokom kakor tudi možem najzlasti gospodinja, ki je zaposlena izven hiše, dopove, da je dolžan vsak za sabo pospraviti kopalnico, ker nihče — tudi on sam — ne bi rad uporabljal zamazane in neoprane kadi in sploh kopalnice.

SAMO 10 MINUT...

vsak dan (začeti je treba z 18 leti) pa bo vsaka ženska tudi v zrelih letih ohranila prožno telo. Pa ne samo to: deset minut jutranje telovadbe nas telesno pripravi na delovni dan; tako laže prenašamo napore in se ne utrudimo prehitro.

Na sliki ena izmed jutranjih vaj: iz razkoračene stoji se se izmenoma dotikamo z desno roko prstov na levi nogi in z levo roko prstov na desni nogi. Taka vaja nam bo ohranila ozek pas in vitke ter gibčne noge.

KOZMETIKA TUDI ZA MOŠKE

LASJE

Lasje so bili in so tudi še danes (z izjemo za posnemalec Yula Brynerja) soliden okras moškega obraza, vendar pa žal danes vse pogosto srečujemo moške v »najboljših letih«, ki jim lasje pokrivajo le še skromen del lasišča. Res da pri tistih, kjer je plešavost dedna, ni mogoče doseči kaj več, vendar pa bi velik del moškega sveta lahko rešil lase, če bi o pravem času začel preganjati prhljaj in tako preprečil izpadanje las. Naše drogerije imajo letos v prodaji učinkovito sredstvo za to bolezen lasišča (Luksan). Ni dvoma, da si bo z njim marsikateri moški še rešil »okras« svoje obraza. Na splošno pa tudi za moške veljajo naslednja pravila: če lase pogosto premo, lasišču nadomestimo odvzeto masčobo z dvema, tremi kapljicami dobro vrtega olivnega ali ricinovega olja, kdaj pa kdaj pa tudi z dobro briljantno. — Ne polivajmo lasišča s kolonjsko vodo! — Glavo umivajmo s šamponom ali z nevtralnim milom in lase vedno dobro izperimo, da na lasišču ne bodo ostali sledovi mila ali umazanije.

BRITJE

Če brijemo brado z britvico, ima miljenje kot predpriprava za britje tudi kozmetično funkcijo. Dejansko je to dobra masaža, hkrati pa tudi čiščenje kože. Moški, ki so si vse življenje brili obraz z britvico, imajo tudi na stara leta na obrazu kožo brez gub.

Britje z električnim aparatom je uspešno šele tedaj, ko se dlake privadajo temu načinu britja. Pri mnogih moških privajanje traja dalj časa — tudi do dva meseca. Po britju namažemo obraz z rahlo alkoholično vodo (tonikum). Če pa je koža posebno občutljiva, tedaj se po britju rahlo masiramo z mastno kremo in ob koncu malo oprašimo z otroškimi pudrom.

ROKE

Tudi moške roke naj bodo vedno čiste. Po umivanju z milom naj si tisti, ki imajo občutljivo kožo, kdaj pa kdaj roke namažejo z glicerinom, ko so še vlažne. Nohti naj bodo vedno kratko pristriženi in čisti, kožica okoli nohtov pa potisnjena nazaj, da tako preprečimo neprijetne »sovražnike« zatrgane kožice — ob spodnjem koncu nohtov. Zelo zamazane roke kdaj pa kdaj odrgnemo z limono, da se obelijo.

Z GLEMO jajčnim šamponom
umiti lasje so svileno bleščeči
in voljni

Po umivanju uporabljajte idealno
FIT kremo za lase!

Tudi letos so pike vseh velikosti in v raznih barvnih kombinacijah med priljubljenimi modnimi motivi. Mlada dekleta rada segajo po pikčastem blagu, ker poudarja njihovo mladost in ljubkost, v ustreznih barvnih tonih pa se prilagajo celo starejšim ženskam in tako lepo poživljajo njihovo poletno garderobo. Vsekakor se bodo ne preveč vitke in starejše ženske odločile za temno podlago in svetle pike, mlajše in vitke pa si lahko privoščijo svetlo podlago privoščijo svetlo podlago.

Modeli v prvi vrsti od leve na desno:

1. Preprosta poletna dvodelna obleka iz pikčastega bombažnega blaga. Kakor zahteva letošnja moda, nosimo bluzo čez krilo. Zelo vitke ženske jo bodo lahko nosile brez pasu (letos je sploh značilen povratek k vrečastemu kroju!); polne ženske pa si bodo bluzo prepasale s precej širokim pasom. Krilo ni ošiljeno in tudi ne oprizeto — kakor nalašč za tiste, ki niso preveč vitke!

2. Za svilo z velikimi pikami izberemo preprosto kroj. Obleka je krojena vrečasto in ohlapno, prepasana s temnim pasom — v isti barvi kakor pike. Život je sestavljen iz dveh delov — zgornji se podaljšuje v pentljo. Tudi žepi so velika moda — zato sta dva velika žepa pri našem modelu še posebno vidna.

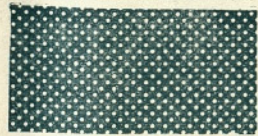
3. Obleka iz bombažnega pikčastega blaga je obrobljena z obrobkom (v barvi pik) ob ovratniku in ob robu, ki zapenja obleko od izreza do roba krila. Tudi širje ponarejeni žepi so obrobljeni prav tako. Rokavi so zelo kratki in rezani z životkom vred.

Spodaj od leve na desno:

1. Preprosta poletna obleka za vsako priljubljenost iz pikčastega satineta. Najlepša kombinacija je temnomodra podlaga in bele pike, ker je prav zanj namenjen velik mladostni bel ovratnik. Krilo je položeno v nezalikane gube — pod njim nosimo poškrabljenno spodnje krilo.

2. Iz ostanka pikčastega blaga pripravimo nekakšen predpasnik — pod njim pa nosimo sveže bele bluze.

3. Tudi nepravilne pike lahko ustvarijo prikupek pikčast vzorec. Obleka je dvodelna — bluza sedi na bokih in se zapira s pentljo.

Pike

so moderne

LEMBERG, ki vam ga predstavljamo, je samo eden izmed bolj ali manj znamenitih krajev tega imena na zelenem štajerskem. Tale grad na naši sliki zlasti radi obiskujejo gostje iz našega znamenitega zdravilišča Dobrne. Prijazna vas je razložena precej daleč naokrog, hiše so deloma v dolini ob potoku Dobrnici, deloma v nekoliko vzvišeni legi. Precej košato stoji slikovit in lepo ohranjen grad Lemberg ob cesti nad dolino. Zgrajen je bil v 12. stoletju. To je bilo eno od upravnih središč bivših posestev Viljema Breže-Seliškega, ki so v prvi polovici 12. stoletja prešla v roke krškega samostana na Koroškem in nato na krško škofijo. Leta 1453 je grad razrušil Friderik II. Celjski. Ko so 1456 izumrli Celjani, je postala leंबरška gosposčina last deželnih knezov, ki so jo dajali v najem. Novi grad so zgradili šele leta 1584. V gradu je ostala še iz turških časov precejšnja zbirka starin, orožja in več starih slik. Ob stari rimski cesti, ki je držala iz Celja mimo leंबरškega gradu v Mislinjsko dolino, so odkrili že pred minulo vojno pri vasi rimske napisne kamne.

Foto »Tovariš«